

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในประเทศไทยที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่างกัน" ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
 - 1.1 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
 - 1.2 หลักเกณฑ์การจัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
 - 1.3 วัตถุประสงค์การจัดการศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
 - 1.4 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับชุมชน
2. ชุมชนในประเทศไทย
 - 2.1 ภาคเหนือ
 - 2.2 ภาคกลาง
 - 2.3 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 - 2.4 ภาคใต้
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 บทบาทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน
 - 3.1.1 บทบาทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับความมั่นคง
 - 3.1.2 บทบาทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับการส่งเสริมให้นักเรียนและชุมชน
 - 3.1.3 บทบาทของครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม
 - 3.1.4 บทบาทของครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับการจัดการศึกษาเด็กวัยก่อนเรียน
 - 3.2 สภาพและปัญหาทางการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

3.3 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับการใช้โสตทัศนูปกรณ์ในการจัดการเรียนการสอน

3.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนของนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

1. โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

1.1 ประวัติความเป็นมาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ตำรวจตระเวนชายแดนเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลและกรมตำรวจ เมื่อปี พ.ศ. 2494 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยแก้ปัญหาของประเทศภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งกำลังประสบกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ โดยกำหนดให้ตำรวจตระเวนชายแดนเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญคือ "เมื่อไม่รบก็ต้องปราบปรามอาชญากรรม และในขณะเดียวกันก็ต้องให้บริการช่วยเหลือประชาชนได้" โดยมีหน้าที่รับผิดชอบหลัก 4 ประการ คือ

1. ปฏิบัติการร่วมมือกับฝ่ายทหารและส่วนชาติอื่น ๆ ในการป้องกันราชอาณาจักรและป้องกันปราบปรามการก่อความไม่สงบ
2. รักษาความสงบเรียบร้อยและป้องกันปราบปรามอาชญากรรมตลอดจนการแพร่ระบาดของยาเสพติด
3. พัฒนาช่วยเหลือประชาชนชาวเขาและประชาชนที่ไกลคมนาคมเพื่อความมั่นคงของชาติ รวมทั้งการช่วยเหลือผู้ประสบภัย
4. ดำเนินการฝึกอบรมหลักสูตรพิเศษตามนโยบายของกรมตำรวจเพื่อสนับสนุนภารกิจของตำรวจตระเวนชายแดน

จากหน้าที่หลักทั้ง 4 พอสรุปได้ว่าตำรวจตระเวนชายแดนต้องทำหน้าที่เสมือนรั้วของชาติในการปกครองอธิปไตยของชาติ ในการปฏิบัติภารกิจดังกล่าวนี้ตำรวจตระเวนชายแดนได้พบเห็นประชาชนผู้เดือดร้อนเกี่ยวกับการครองชีพและโรคภัยไข้เจ็บ และยังพบว่าตามหมู่บ้านมีเด็กซึ่งอยู่ในวัยเรียนเป็นจำนวนมากยังไม่ได้เรียนหนังสือเพราะหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาไม่สามารถเข้าไปตั้งโรงเรียนได้เนื่องจากเป็นพื้นที่ซึ่งทุรกันดาร ตำรวจตระเวนชายแดนจึงรับภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้แก่เยาวชนอันเป็นการสนองหน้าที่หลักประการที่ 3 (สันทนีย์ ผาสุข, 2534)

การจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมนี้ ได้กำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2499 โดยความคิดริเริ่มของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 ค่ายดาราวิเศษ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ตามความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นและข้อเสนอแนะของหมู่ลาดตระเวน หมวดยุทธวิธีชายแดน อำเภอเชียงทอง จังหวัดเชียงราย ได้ประมวลเรื่องราวเหตุผลและความจำเป็น ตลอดจนประโยชน์ที่พึงจะมีเสนอต่อฝ่ายอำนวยการตำรวจตระเวนชายแดน เพื่อขอจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือให้กับประชาชนไกลคมนาคมและชาวเขา หลังจากได้พิจารณาข้อเสนอแนะโดยละเอียดแล้ว ฝ่ายอำนวยการตำรวจตระเวนชายแดนเห็นว่า การจัดตั้งโรงเรียนสอนเด็กไกลคมนาคมและชาวเขาเป็นความต้องการของประชาชน ส่วนราชการที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาโดยตรง ก็ไม่สามารถเข้าไปจัดตั้งโรงเรียนสอนได้ประจำ เพื่อเป็นการขจัดความไม่รู้หนังสือของประชาชนให้หมดไปตามนโยบายของรัฐบาล และประการที่สำคัญยิ่งก็คือ เป็นการผูกมิตรและเข้าถึงประชาชนอันจะเป็นช่องทางให้ได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการปฏิบัติหน้าที่รักษาความมั่นคงทางชายแดนและภารกิจอื่น ๆ ให้เป็นผลดียิ่งขึ้นด้วย จึงเห็นชอบให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือให้แก่เยาวชนไกลคมนาคม พร้อมกับได้ส่งให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขตอื่น ๆ ดำเนินการในทำนองเดียวกัน โดยให้แต่ละหน่วยงานติดต่อขอรับความเห็นชอบจากศึกษาธิการในท้องถิ่นนั้น ๆ เสียก่อน แล้วจึงตั้งโรงเรียนสอนตั้งนั้นชาวบ้านและตำรวจตระเวนชายแดนจึงได้ร่วมแรงร่วมใจกันก่อสร้างโรงเรียน เปิดสอนเป็นครั้งแรกที่บ้านดอนมหาวัน อำเภอเชียงทอง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นหมู่บ้านประชาชนไกลคมนาคม เมื่อสร้างเสร็จแล้วจึงเปิดทำการสอน เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2499 ให้ชื่อว่า "โรงเรียนตชด. บำรุงที่ 1" โรงเรียนนี้นับว่าเป็นโรงเรียนแห่งแรกที่สร้างขึ้นโดยไม่ได้ใช้งบประมาณแผ่นดินแต่อย่างใด สำหรับหนังสือเรียนและอุปกรณ์การเรียนการสอนได้รับความช่วยเหลือสนับสนุนจากกระทรวงศึกษาธิการ ส่วนเสื้อผ้าเครื่องแบบนักเรียนได้รับความอนุเคราะห์จากกรมประชาสัมพันธ์ หลังจากนั้นตำรวจตระเวนชายแดนเขตต่าง ๆ ก็ได้ขยายการจัดตั้งเพิ่มขึ้นตลอดมา สำหรับโรงเรียน ตชด. บำรุงที่ 1 นั้นกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5 ได้ทำการมอบโรงเรียนนี้ให้กับองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงราย ไว้ดำเนินการต่อไป เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2506 เพื่อที่ตำรวจตระเวนชายแดนจะได้ทำการบุกเบิกจัดสร้างโรงเรียนสอนหนังสือให้แก่เด็กตามหมู่บ้านไกลคมนาคม ตามความเรียกร้องของ

ประชาชนในหมู่บ้าน

การจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือให้แก่ชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมนั้นจะเห็นได้ว่าในระยะเริ่มและเป็นการดำเนินการแบบจับเสือมือเปล่าแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้เพราะไม่มีงบประมาณสนับสนุน ครูที่ใช้ตำราจตรวจตราชานแดน นักเรียนก็เป็นเด็กยากจน ไม่มีปัจจัยที่จะจัดซื้อหนังสือ สมุด ดินสอ ฯลฯ เด็กเหล่านั้นจึงได้รับแจกหนังสือและอุปกรณ์การเรียนจากผู้มีจิตเมตตา บริจาคผ่านตำราจตรวจตราชานแดน รวมทั้งเดินทางไปเยี่ยมเด็กถึงโรงเรียนพร้อมกับแจกสิ่งของเครื่องใช้ให้เด็ก นอกจากนี้จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการ องค์การ ตลอดจนคณะบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือแล้วยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จึงได้พระราชทานพระราชทรัพย์สร้างโรงเรียนให้กับพสกนิกรของพระองค์ กล่าวคือ

เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2505 สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถได้พระราชทานพระราชทรัพย์สร้างโรงเรียนชาวเขาเผ่าเข้า ที่บ้านแก่งรามัญ อำเภอแม่ฮ่องสอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ โรงเรียนนี้ได้รับพระราชทานนามว่า "โรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ 1" หลังจากนั้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2509 ได้พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อก่อสร้างโรงเรียน "เจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ 2" ที่บ้านหนองหอย ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่

หลังจากที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์สร้าง "โรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ 1" ผ่านไปไม่ถึงปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชทรัพย์เพื่อจัดสร้างโรงเรียนสอนหนังสือชาวเขาที่บ้านแม่วดอยปุย ตำบลบ้านปาง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2506 โรงเรียนนี้ได้รับพระราชทานนามว่า "โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1" หลังจากนั้นได้พระราชทานพระราชทรัพย์สร้างโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์เพิ่มเติมอีกตามลำดับ รวม 10 โรงเรียนด้วยกัน คำว่า "เจ้าพ่อหลวง" "เจ้าแม่หลวง" เป็นคำที่ชาวเขาเรียกพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ

ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2507 สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานประทับแรมที่พระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศน์ และได้เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์ไปยังชานแดนไทย-พม่า ที่อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้

ทรงพบเห็นหน่วยตำรวจตระเวนชายแดนและทรงทราบว่า นอกจากจะทำหน้าที่ลาดตระเวน
 ฝึกรวบรวมข่าวแล้ว ยังได้จัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือเด็กชาวเขาด้วย ด้วยน้ำพระทัยที่ทรง
 พระเมตตากรุณาต่อประชาราษฎร์จึงได้ทรงให้ความอุปถัมภ์ค้ำชูด้วยการพระราชทานพระราช
 ทรัพย์ส่วนพระองค์ และจากเงินที่มีผู้บริจาคถวายโดยเสด็จพระราชกุศล นำไปจัดตั้งโรงเรียน
 ชาวเขาและมีประชาชนไกลคมนาคม โรงเรียนพระราชทานแต่ละแห่งจะมีบ้านพักครูรวมอยู่
 ด้วยหนึ่งหลัง โรงเรียนในพระอุปถัมภ์ดังกล่าวนี้ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ได้
 เสด็จพระราชดำเนินเปิดด้วยพระองค์เองทุกแห่งและได้พระราชทานชื่อโรงเรียนตามชื่อหรือ
 หน่วยงานผู้โดยเสด็จพระราชกุศลกับยังได้พระราชทานพระพุทธรูป ภัปร.ประจำโรงเรียนรวม
 ทั้งพระราชทานสมุด ดินสอ เครื่องแบบนักเรียนและของใช้อื่น ๆ ประจำโรงเรียนให้อีกด้วย
 ด้วยเหตุนี้โรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมที่ตำรวจตระเวนชายแดน
 ดำเนินการอยู่นี้ จึงมีชื่อเรียกแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาของเงินก่อสร้างและวิธีการ
 ก่อสร้างเช่น

1. โรงเรียน ตชด.บำรุง เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยความเสียสละของ
 ชาวบ้านร่วมกับตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งปฏิบัติงานอยู่ตามหมวดต่าง ๆ ทั้งในด้านการเงิน
 วัสดุและแรงงาน อาคารเรียนแบบชั่วคราว เมื่อสร้างแล้วก็ให้อันดับหมายเลขตามจำนวน
 โรงเรียนที่สร้างก่อนหลัง

2. โรงเรียน ตชด.สงเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่กองกำกับการตำรวจ
 ตะเวนชายแดนเขตต่าง ๆ ร่วมกับชาวบ้านบริจาคเงิน วัสดุ และแรงงานทำการก่อสร้างขึ้น
 อาคารเรียนเป็นแบบชั่วคราวเช่นเดียวกับ "โรงเรียน ตชด.บำรุง" และมีการให้อันดับหมายเลข
 เลขจำนวนโรงเรียนที่สร้างก่อนหลังเช่นเดียวกัน

3. โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ เป็นโรงเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการให้
 เงินสนับสนุนในการก่อสร้าง สภาพของโรงเรียนจึงดีกว่าโรงเรียน ตชด.บำรุง และ ตชด.
 สงเคราะห์

4. โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ เป็นโรงเรียนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวพระราชทานเงินก่อสร้าง เป็นอาคารเรียนถาวร สำหรับเด็กนักเรียนชาวเขา

5. โรงเรียนเจ้าแม่หลวงอุปถัมภ์ เป็นโรงเรียนที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ
 พระบรมราชินีนาถพระราชทานเงินก่อสร้าง เป็นอาคารเรียนถาวรสำหรับเด็กนักเรียนชาวเขา

6. โรงเรียนในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เป็นโรงเรียนที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระราชทานเงินก่อสร้าง โรงเรียนประเภทนี้ได้รับพระราชทานนามตามชื่อผู้โดยเสด็จพระราชกุศลในแต่ละแห่ง อาทิเช่น โรงเรียนมิตรมวลชน โรงเรียนจุฬา-ธรรมศาสตร์ โรงเรียนไทยทนต์ โรงเรียนทหารม้าอนุสรณ์ ฯลฯ เป็นอาคารเรียนแบบถาวร สำหรับเด็กนักเรียนชายเขาและประชาชนไกลคมนาคม

จากการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้โดยเสด็จพระราชดำเนิพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ไปทรงเยี่ยมเยียนราษฎรทั่วทุกภาคของประเทศไทยได้ทรงพบปัญหาความยากจนและความทุกข์ยากของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนในถิ่นทุรกันดารห่างไกลการคมนาคม มักมีสภาพยากจนและขาดแคลนอาหาร นอกจากนี้ยังขาดการศึกษาและสิ่งแวดล้อมที่ดี สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตระหนักว่าเด็กเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากจะเป็นกำลังในการพัฒนาประเทศต่อไปในอนาคต จึงทรงมีพระเมตตาที่จะช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและเยาวชนที่ด้อยโอกาสเหล่านี้ ได้มีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ พร้อมทั้งจะสร้างเสริมสติปัญญาเพื่อการศึกษาและพัฒนาตนเองให้เป็นประโยชน์แก่สังคมต่อไปได้ในเดือนเมษายน 2523 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มีพระราชดำริให้ทดลองทำโครงการด้านการพัฒนาขึ้นโดยเริ่มที่โรงเรียนชายเขาและไกลคมนาคม (ในถิ่นทุรกันดาร) ในความรับผิดชอบของตำรวจตระเวนชายแดน เพราะเป็นโรงเรียนที่อยู่ในท้องที่ทุรกันดารห่างไกลคมนาคม ซึ่งมี 6 โครงการ ดังนี้ (สำนักงานโครงการส่วนพระองค์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2531)

1. โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2523 เพื่อให้เด็กนักเรียนมีอาหารกลางวันที่มีคุณภาพรับประทานตลอดช่วงการศึกษาโดยใช้ผลผลิตที่ผลิตขึ้นเองในโรงเรียน มุ่งเน้นให้ครู ผู้ปกครองและนักเรียนร่วมกันทำการเกษตรในโรงเรียน แล้วนำผลผลิตที่ได้มาประกอบเป็นอาหารกลางวันสำหรับเด็กนักเรียน โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีพระราชทานเงินทุน สิ่งของ พันธุ์พืช สัตว์ และอุปกรณ์การเกษตรกรรมทั้ง อุปกรณ์การประกอบอาหารให้แก่โรงเรียน ซึ่งโครงการนี้นอกจากจะทำให้เด็กนักเรียนมีอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการรับประทานแล้ว นักเรียนซึ่งส่วนใหญ่มีผู้ปกครองทำอาชีพเกษตรกรรมยังได้ความรู้ด้านการเกษตรแผนใหม่ที่สามารถนำไปประกอบอาชีพต่อไปได้ ซึ่งในการดำเนินงานนั้นได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานหลายหน่วยงาน ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปให้คำแนะนำด้านวิชาการ

เกษตรต่าง ๆ รวมทั้งสนับสนุนด้านการจัดกิจกรรมการเกษตรของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางด้านการเผยแพร่ความรู้ด้านการเกษตรให้แก่หมู่บ้านอีกแห่งหนึ่งด้วย

ในปีที่ผ่านมา (2535) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินโครงการนุ
ในพื้นที่ต่าง ๆ คือ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 169 โรงเรียน โรงเรียนสังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 30 โรงเรียน ผลผลิตจากโครงการสามารถนำไป
ใช้ในการประกอบอาหารกลางวันให้นักเรียนรับประทานฟรี อย่างน้อย 3 วันต่อสัปดาห์ การดำเนิน
งานโครงการนี้ช่วยให้ภาวะโภชนาการของเด็กนักเรียนดีขึ้น โดยสามารถลดจำนวนนักเรียนที่มี
น้ำหนักต่ำกว่ามาตรฐานลงจาก 4,647 คน เหลือ 3,309 คน

2. โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา

ครูตำรวจตระเวนชายแดน ทั้งหมดเป็นข้าราชการตำรวจ นอกเหนือ
จากการสอนหนังสือแล้วยังต้องปฏิบัติภารกิจหลักของตำรวจด้วย จึงมักขาดความเชี่ยวชาญทาง
ด้านการเรียนการสอน ประกอบกับโรงเรียนแต่ละท้องถิ่นมีปัญหาเฉพาะท้องถิ่น เช่น การไม่รู้
ภาษาไทย เป็นต้น ทำให้คุณภาพการศึกษาในโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารไม่ดีเท่าที่ควร สมเด็จพระ
เทพรัตนสุฯ สยามบรมราชกุมารี จึงทรงมีพระราชดำริให้ดำเนินโครงการส่งเสริมคุณภาพการ
เรียนการสอนของนักเรียนโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารให้มีมาตรฐานการศึกษาสูงขึ้น มีสื่อการเรียน
ที่เหมาะสมกับท้องถิ่น โดยมีวิทยาลัยครูต่าง ๆ ทั่วประเทศที่ตั้งอยู่ใกล้โรงเรียนจะเป็นผู้ช่วยให้
คำแนะนำด้านการสอนการผลิตและใช้สื่อการสอนต่าง ๆ การจัดสถานที่แก่ครูตำรวจตระเวน
ชายแดน และยังส่งนักศึกษาเข้าไปฝึกสอนตามโรงเรียน ทำให้ครูได้รับประสบการณ์และเทคนิค
การสอนใหม่ ๆ จากการวิเคราะห์ผลการสอบของนักเรียนในโครงการทั้ง 169 โรงเรียน ใน
ปีการศึกษา 2535 โดยดูจากคะแนนเฉลี่ยแต่ละกลุ่มวิชาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ปรากฏผลการเรียนของนักเรียนดีขึ้น ไม่มีการตกซ้ำชั้น มีผู้สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
จำนวน 2,053 คน

3. โครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์

จากการที่โรงเรียนในถิ่นทุรกันดารเปิดทำการสอนถึงชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 ประกอบกับนักเรียนมีฐานะทางบ้านยากจน และตามชายแดนมักไม่มีโรงเรียนที่เปิดสอนใน
ระดับสูงทำให้เด็กนักเรียนเมื่อจบการศึกษาแล้วไม่มีโอกาสศึกษาต่อในระดับสูงต่อไปได้ จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้คัดเลือกนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผลการเรียนดี แต่มีฐานะ

ยากจนให้เป็นนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ และจะพระราชทานทุนค่าเล่าเรียนและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในระหว่างการเรียนไปจนกว่านักเรียนเหล่านี้จะจบการศึกษาสูงสุดตามกำลังความสามารถของแต่ละคน ปัจจุบันมีนักเรียนในพระราชานุเคราะห์ ซึ่งคัดเลือกมาจากเด็กในถิ่นทุรกันดารตามชายแดนจำนวน 367 คน ศึกษาอยู่ในสถานศึกษา 99 แห่งทั่วประเทศ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงจำนวนนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนอยู่ในโครงการนักเรียนในพระราชานุเคราะห์

ระดับ	จำนวน
มัธยมศึกษาปีที่ 1	188
มัธยมศึกษาปีที่ 2	64
มัธยมศึกษาปีที่ 3	63
มัธยมศึกษาปีที่ 4	19
มัธยมศึกษาปีที่ 5	22
มัธยมศึกษาปีที่ 6	4
ปวช. ปี 1	28
ปวช. ปี 2	20
ปวช. ปี 3	9
รวม	367

4. โครงการฝึกอาชีพ

เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อฝึกอาชีพที่เหมาะสมกับท้องถิ่นให้แก่เยาวชนที่จบการศึกษาจากโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารแล้วไม่ได้ศึกษาต่อ โดยเริ่มจากการเตรียมทักษะด้านอาชีพแก่นักเรียน และจัดอบรมวิชาชีพแก่เยาวชนที่จบการศึกษาแล้วโดยเน้นวิชาชีพที่เหมาะสมกับท้องถิ่นโดยเฉพาะวิชาชีพด้านการเกษตร ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สรุปจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอาชีพในปี พ.ศ. 2535

กลุ่มอาชีพที่ฝึก	ผู้เข้ารับการฝึก		
	นักเรียน	ศิษย์เก่า	ประชาชนทั่วไป
ช่างก่อสร้าง	135	31	130
ไฟฟ้า-อิเล็กทรอนิกส์	131	49	165
ช่างยนต์	183	33	237
ช่างโลหะ	29	16	62
อัญมณี	-	11	-
ศิลปประดิษฐ์	211	76	109
ช่างเสริมสวย	93	44	63
ตัดเย็บเสื้อผ้า	72	18	330
ด้านอาหาร	187	260	75
บัญชี	8	2	6
เกษตร	352	22	988
รวม	1,411	562	1,668

5. โครงการส่งเสริมสหกรณ์

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเล็งเห็นว่าการปลูกฝังหลักการสหกรณ์แก่เด็กและเยาวชนโดยเริ่มจากโรงเรียนเป็นอันดับแรก จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจในกลุ่มของเด็กนักเรียน ตลอดจนครูและประชาชนในท้องถิ่นอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรวมกลุ่มกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น จึงมีพระราชดำริให้ดำเนินการสหกรณ์ในโรงเรียนในถิ่นทุรกันดารขึ้น โดยให้กรมส่งเสริมสหกรณ์ ส่งเสริมวิธีการสหกรณ์ ให้

แพร่หลายไปยังเด็กนักเรียนด้วยการจัดวิชาสหกรณ์เสริมในหลักสูตรของโรงเรียน ส่งเสริมกิจกรรมสหกรณ์ของโรงเรียนโดยมุ่งเน้นการสร้างพฤติกรรมสหกรณ์ให้เกิดขึ้น ไม่ใช่มุ่งทำธุรกิจการค้าเพื่อผลกำไร

ผลการดำเนินงานในปี พ.ศ. 2535 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้ง 169 โรงเรียน มีความรู้ความเข้าใจวิชาสหกรณ์ขั้นพื้นฐาน สามารถรวมตัวกันจัดตั้งสหกรณ์ร้านค้าภายในโรงเรียนได้ครบทั้ง 169 โรงเรียน มีคณะกรรมการที่เป็นนักเรียนดำเนินการสหกรณ์ มีนักเรียนและประชาชนที่สนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ของโรงเรียน

6. โครงการควบคุมโรคขาดสารไอโอดีน

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงตระหนักถึงปัญหาการระบาดของโรคคอพอกเนื่องมาจากการขาดสารไอโอดีน ทั้งจากรายงานของกระทรวงสาธารณสุขและจากการที่ทรงพบเห็นด้วยพระองค์เองระหว่างเสด็จเยี่ยมนักเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จึงทรงมีพระราชดำริที่จะดำเนินการเพื่อช่วยแก้ไขปัญหานี้โดยส่งเสริมการทำงานของกระทรวงสาธารณสุขในพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่ของกระทรวงเข้าไปไม่ถึงได้ยาก อันได้แก่พื้นที่ตามชายแดนที่มีโรงเรียนในโครงการตั้งอยู่ ซึ่งในปี พ.ศ. 2535 สามารถลดจำนวนนักเรียนที่เป็นโรคคอพอกเนื่องจากการขาดสารไอโอดีนจาก 3,647 คน ลดลงเหลือ 3,374 คน

7. โครงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้เด็กและเยาวชนรวมทั้งประชาชนในพื้นที่ได้มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน เช่น การดูแลรักษาป่าไม้ การปลูกสวนป่า การปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ การปลูกสะเดาเพื่อนำมาใช้เป็นสารป้องกันศัตรูพืช การดูแลรักษาป่ารอบๆชุมชน ซึ่งโครงการนี้ยังแบ่งเป็นโครงการย่อย ๆ ออกไปในแต่ละพื้นที่

1.2 หลักเกณฑ์ในการจัดตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ในพื้นที่ชนบทของประเทศปัจจุบัน แม้ว่าจะได้มีการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาเพิ่มขึ้นตามหมู่บ้านและตำบลที่ประชาชนอยู่หนาแน่น ซึ่งเป็นผลทำให้เด็กและผู้ใหญ่ได้รับการศึกษามากขึ้นกว่าแต่ก่อนก็ตามแต่ก็ยังมีพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลคมนาคมที่จังหวัดและอำเภอไม่สามารถ

เข้าไปจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือให้เด็กอยู่อีกเป็นจำนวนมาก พื้นที่ดังกล่าวนี้ตำรวจตระเวนชายแดนจึงต้องรับการช่วยเหลือรัฐและประชาชนด้วยการจัดตั้งโรงเรียนสอนหนังสือให้เด็ก แต่เนื่องจากตำรวจตระเวนชายแดนมีภารกิจหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติหลายประการ และผู้ที่รับหน้าที่เป็นครูสอนเด็กมีจำนวนจำกัด ดังนั้นจึงไม่สามารถที่จะจัดตั้งโรงเรียนในพื้นที่ทุรกันดารและห่างไกลให้ครบทุกหมู่บ้านได้ ในการจัดตั้งโรงเรียนในระยะต่อมากองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนจึงได้กำหนดเกณฑ์ให้กองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนต่าง ๆ ถู้อปฏิบัติ โดยถ้าจะตั้งโรงเรียนขึ้นในหมู่บ้านใดต้องเป็นความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นนั้น คือประชาชนขอร้องให้จัดตั้งและช่วยกันบริจาคทรัพย์ร่วมมือกันจัดสร้างอาคารเรียนชั่วคราวขึ้น และขั้นแรกต้องมีเด็กเข้าเรียนอย่างน้อย 25 คน กับในปีต่อไปมีแนวโน้มว่าจะมีเด็กนักเรียนเพิ่มขึ้นอีก การจัดตั้งโรงเรียนจะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาด้วย เมื่อการจัดตั้งโรงเรียนดำเนินการไปโดยถูกต้องตามกฎหมายเช่นนี้ การเรียนการสอนเด็กชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมจึงเป็นไปตามหลักสูตรประถมศึกษา และถือปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของกระทรวงศึกษาธิการทุกประการ (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2525)

การดำเนินการของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในปัจจุบันเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นด้วยความเห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อให้เยาวชนชาวเขาและเยาวชนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารได้รับการศึกษาตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2523 หลักสูตรการเรียนการสอนได้ดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ คำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการหรือที่คณะกรรมการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการทุกแห่ง

ในการบริหารโรงเรียนนั้นให้ผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนแต่งตั้งผู้ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่จะเป็นครูใหญ่ของแต่ละโรงเรียน ครูใหญ่มีหน้าที่ปกครองดูแลครู นักเรียน และรับผิดชอบในการบริหารโรงเรียนเป็นส่วนรวม ผู้ที่ทำหน้าที่ครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนั้นเป็นข้าราชการตำรวจที่ได้รับการคัดเลือกจากผู้กำกับการตำรวจตระเวนชายแดนโดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีลักษณะเหมาะสมที่จะเป็นครูหรือเป็นผู้ที่มีความรู้ทางด้านการศึกษามาก่อนทำการสอนนักเรียนตามความเหมาะสม

ฉะนั้นเพื่อให้ตำรวจตระเวนชายแดนเหล่านี้มีทักษะในเรื่องการเรียนการสอนตามหน้าที่ของครู จึงมีโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาของครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งในแต่ละปีหน่วยจะต้องจัดทำโครงการอบรมครูเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการเรียนการสอน และให้สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) แต่การมีความรู้วิชาสามัญเท่านั้นย่อมไม่เพียงพอจึงได้จัดให้มีการฝึกอบรมเพิ่มเติมความรู้เป็นประจำทุกปีโดยเฉพาะกิจกรรมที่ส่งเสริมสหกรณ์ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ร่วมกับกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่ครู ในเรื่องอุดมการณ์สหกรณ์ หลักและวิธีการสหกรณ์ การบริหารกิจกรรมกลุ่มโดยมุ่งที่จะจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมสหกรณ์ขึ้นภายในโรงเรียนเพื่อดำเนินกิจกรรมร้านค้า กิจกรรมออมทรัพย์ กิจกรรมทางด้านการเกษตรและการประกอบอาชีพต่าง ๆ จากความรู้ที่ได้รับเพิ่มเติมมานี้ ครูตำรวจตระเวนชายแดนสามารถไปพัฒนาช่วยเหลือประชาชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่ได้จัดตั้งขึ้นแล้วนั้น หากโรงเรียนใดตั้งอยู่ในพื้นที่ไม่ปลอดภัย ถูกผู้ก่อการร้ายคุกคาม เกิดภัยธรรมชาติหรือนักเรียนอพยพตามผู้ปกครองไปทำงานเลี้ยงชีพก่อน หรือมีเหตุอันที่น่าเชื่อถือได้ว่าจะไม่กลับมาอีกก็ให้ทางกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่เกี่ยวข้องรับผิดชอบทำรายงานชี้แจงรายละเอียดของโรงเรียนไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด และมีเหตุผลดังกล่าวที่ทำให้โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนต้องปิดและยุบเลิกไปแล้วรวมทั้งสิ้น 50 โรงเรียน ถ้าหากโรงเรียนใดมีอาคารถาวร มีทางคมนาคมเข้าไปได้ถึง อยู่ในพื้นที่ปลอดภัยและมีนักเรียนตั้งแต่ 100 คนขึ้นไป ทางกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนที่รับผิดชอบ จะติดต่อประสานงานกับทางจังหวัด เพื่อขอให้รับโอนโรงเรียนไปดำเนินการต่อ เมื่อหน่วยงานที่รับผิดชอบการประถมศึกษามีความพร้อมแล้วตำรวจตระเวนชายแดนก็จะโอนอาคารเรียน นักเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน รวมทั้งทรัพย์สินของโรงเรียนทั้งหมดให้ทันที จากนั้นก็จะจัดตั้งโรงเรียนแห่งใหม่อีกต่อไป ถ้ามีประชาชนร้องขอ ในปัจจุบันได้โอนให้แล้วจำนวนทั้งสิ้น 442 โรงเรียน

การให้การศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ได้ยึดถือกฎหมาย ระเบียบ และคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก โดยเฉพาะหลักสูตรการศึกษานับตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 ได้มีการปรับปรุงเรื่อยมาจนถึงพ.ศ.2520 ได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการให้ใช้หลักสูตรประถมศึกษา

พุทธศักราช 2523 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) แทนตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 ถึงปีการศึกษา 2539
 ครบทุกระดับชั้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6) (พล.ต.ต.คำรณ ลีชะวณิช, 2537)

1.3 วัตถุประสงค์การจัดการศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (กองบัญชาการ
 ตำรวจตระเวนชายแดน, 2523)

1. เพื่อให้การช่วยเหลือประชาชนยากจนที่อยู่ห่างไกลคมนาคม ซึ่งมีทั้งชาวไทย
 ภูเขาต่าง ๆ และประชาชนไทยให้มีโอกาสรับการศึกษาภาคบังคับเช่นเดียวกับประชาชนที่อยู่ใน
 ชุมชนที่พัฒนาแล้ว

2. เพื่อขจัดความไม่รู้หนังสือของประชาชนให้หมดไปตามนโยบายของรัฐบาล

3. เพื่อฝึกหัดให้เด็ก ๆ ได้เคยชินต่อระเบียบวินัย แบบแผน วัจกการปฏิบัติงาน
 ที่ดีในการอยู่ร่วมกัน

4. เป็นการปลูกฝังค่านิยม รักขนบธรรมเนียม ประเพณีไทย และวัฒนธรรมที่
 ดีงามของชาติ

5. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีและความเข้าใจระหว่างประชาชนกับ
 เจ้าหน้าที่ของรัฐ ทำให้ได้รับข่าวสารและความร่วมมือด้านต่าง ๆ จากชุมชนที่อยู่ห่างไกลอื่น
 จะเป็นประโยชน์ต่อทางราชการอย่างยิ่ง

6. เป็นการส่งเสริมสุขภาพอนามัยและหลักโภชนาการที่ถูกต้องให้กับเด็กซึ่ง
 จะนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

ส่วนหน้าที่และความรับผิดชอบของครูตำรวจตระเวนชายแดนทางด้านการจัด
 การศึกษาและให้ความรู้แก่เยาวชนและประชาชนในถิ่นทุรกันดารเพื่อยกมาตรฐานการดำรงชีวิต
 ให้สูงขึ้นตามที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนกำหนดไว้คือ

1. ให้การศึกษาภาคบังคับแก่เด็กและเยาวชน ตลอดจนประชาชนที่อยู่
 อาศัยในชุมชนซึ่งอยู่ห่างไกลและไม่มีโรงเรียน เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ภาษาไทย วัจกขนบ
 ธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของไทย

2. ให้การช่วยเหลือ โดยการแนะนำให้ประชาชนได้รู้จัการการศึกษา แก่ไข
 ปรับวิถีชีวิตของตนเองในบางอย่าง เพื่อให้เกิดความคล่องตัวหรือเพิ่มผลผลิตด้านการเกษตร
 ตลอดจนการมีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ถูกต้องตามหลักการอนามัย

3. ขจัดความไม่รู้หนังสือและความไม่เข้าใจในบางเรื่องซึ่งประชาชนมีการปฏิบัติที่ผิดกฎหมายของบ้านเมือง โดยเฉพาะปัญหาทางด้านการเมือง ซึ่งกลุ่มคนที่อยู่โดดเดี่ยวและห่างไกลจากความเจริญเป็นเงื่อนไขสงครามได้

4. ให้การดูแลและกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้จักการรวมกลุ่มกันจัดทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม อันจะเป็นแนวทางแห่งความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้และสอดคล้องกับหลักการพัฒนาสังคม

5. เป็นศูนย์กลางของชุมชนในชนบทในการจะให้ข่าวสารต่าง ๆ ตลอดจนคำแนะนำข้อควรปฏิบัติอย่างถูกต้อง เพื่อความสุขความเจริญของประชาชน ตลอดจนชุมชนนั้น ๆ ซึ่งจะเป็นการช่วยเหลือ แบ่งเบาภารกิจของหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้การบริการโดยตรง

จากวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนและหน้าที่ความรับผิดชอบของครู ที่สำคัญนอกจากการขจัดความไม่รู้หนังสือแล้วก็คือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน เพราะนอกจากให้การศึกษาแก่เยาวชน ตามหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนยังมีลักษณะสำคัญของโรงเรียนชุมชนประกอบอยู่ในตัวเอง โดยนอกจากจะทำหน้าที่สอน ทั้งนักเรียนและประชาชนแล้วยังให้บริการประชาชนในบางโอกาสอีกด้วย (กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน, 2525) เช่น ช่วยแนะนำด้านการเกษตรแผนใหม่ การเลี้ยงสัตว์ การวางแผนครอบครัว การอนามัยและการพัฒนาอื่น ๆ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้เข้ามามีบทบาทในการ "ขจัดความไม่รู้ให้แก่ประชาชน" มีส่วนในการพัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจอันถูกต้อง ทั้งในด้านการดำรงชีวิตในเรื่องของชุมชนและชาติบ้านเมืองอันจะเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนาประเทศ การให้การศึกษาแก่ชุมชนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน จึงกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน (วิราวรรณ คมสันต์วัฒนา, 2526) คือ "โรงเรียนได้รวมเอาหน้าที่การสอนประชาชนและการให้บริการชุมชนเข้าด้วยกัน และจัดให้ประสานสัมพันธ์กันไปกับการศึกษาในระบบโรงเรียน ก่อให้เกิดเป็นการศึกษาตลอดชีวิต โดยหวังว่าจะเป็นการปลูกฝังให้ทุกคนรู้จักพึ่งตนเอง ศึกษาด้วยตนเอง" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2525) ทั้งนี้เพราะการจัดการศึกษาในลักษณะที่ทำให้ประชาชนช่วยเหลือตนเองได้เป็นการพัฒนาทั้งตัวบุคคล กลุ่มชน สภาพแวดล้อมรวมทั้งสภาพเศรษฐกิจและสังคมไปในตัวด้วย

1.4 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับชุมชน

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนนอกจากจะมีบทบาทในการจัดการศึกษาแล้วยังมีบทบาทในการพัฒนาและส่งเสริมชุมชนให้พัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่ทำหน้าที่เป็นโรงเรียนชุมชนอีกด้วย ซึ่ง ดารา ทีละปาล (2521) ได้เปรียบเทียบหน้าที่ของโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไปกับโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนชุมชน แสดงไว้ในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 แสดงการเปรียบเทียบโรงเรียนประถมศึกษาโดยทั่วไปกับโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนชุมชน

โรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป	โรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนชุมชน
1. ให้การศึกษาเบื้องต้นแก่กุลบุตรกุลธิดาโดยทั่วไป	1. สอนให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ รู้เรื่องราวและสภาพท้องถิ่นและรู้จักการปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดี
2. ให้การศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ	2. ให้การศึกษาแก่นักเรียนในโรงเรียนและประชาชนโดยจัดหลักสูตรและโครงการสอนให้สนองความต้องการของชุมชน
3. ให้การศึกษาภาคบังคับแก่ประชาชนพลเมืองที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับ	3. เป็นศูนย์กลางการศึกษาและการพัฒนาชุมชน ครูในโรงเรียนต้องรับผิดชอบการให้การศึกษาแก่ประชาชนของโรงเรียน
4. เตรียมความพร้อมในด้านการศึกษาให้แก่ตัวเด็กเพื่อเป็นพลเมืองดีของชาติ	4. มีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการปรับปรุงของประชาชนในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ชุมชนทั้งหลายในชนบทและในเมืองต้องใช้โรงเรียนเป็นเครื่องปรับปรุงชีวิตของประชาชน
5. เป็นแหล่งกลางของชุมชนทั้งในด้านการศึกษาและพัฒนาชุมชน	5. มีหน้าที่สอนให้ประชาชนรู้จักวิธีแก้ปัญหาของตนเองและท้องถิ่น

ตารางที่ 5 (ต่อ)

โรงเรียนประถมศึกษาทั่วไป	โรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนชุมชน
	6. เป็นศูนย์กลางของคนในวัยต่าง ๆ ที่จะทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของโรงเรียนซึ่งเมื่อพิจารณาจะพบว่ามีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย กล่าวคือ โรงเรียนที่เป็นโรงเรียนชุมชนนอกจากจะทำหน้าที่เช่นเดียวกับโรงเรียนประถมศึกษาทั่วไปแล้ว โรงเรียนยังเน้นให้ความสำคัญต่อชุมชนและประชาชนอีกด้วย ทั้งนี้เพราะนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญแก่ชุมชนโดยถือว่าชุมชนเป็นแหล่งวิทยาการที่สำคัญมาก เพราะเป็นสภาพแวดล้อมที่ผู้เรียนได้เจริญเติบโต ผู้เรียนจึงควรที่จะได้เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนนั้นเป็นอย่างดี และควรจะได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงเสริมสร้างให้ชุมชนนั้น ๆ ก้าวหน้าต่อไป

ดังนั้นการจัดโรงเรียนประถมศึกษาให้เป็นโรงเรียนชุมชนจึงเป็นการตอบสนองความต้องการอันจะเกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ โรงเรียนควรจะต้องมีบทบาทต่อชุมชนและทำหน้าที่ผู้นำชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเพื่อจะได้ยกระดับความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้น และเมื่อนำลักษณะดังกล่าวนี้มาพิจารณากับโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจะเห็นได้ว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีลักษณะสอดคล้องกับโรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นโรงเรียนชุมชน ถึงแม้ว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนจะไม่ได้ทำหน้าที่ให้ครบทั้ง 6 ประการของโรงเรียนชุมชนก็ตาม แต่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนก็มีลักษณะสำคัญของโรงเรียนชุมชน คือได้ทำหน้าที่สอนทั้งนักเรียนและประชาชน และยังให้บริการประชาชนอีกด้วย

บทบาทของครูตำรวจตระเวนชายแดนในการพัฒนาชุมชน

ในการพัฒนาชุมชน บุคลากรที่สำคัญมากที่สุดหนึ่งคือครู เพราะครูคือกลุ่มบุคคลที่สามารถเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด ปรีชา นิพนธ์พิทยา (2525) ได้ชี้แจงว่าครูควรมีบทบาทต่อชุมชนดังต่อไปนี้

1. การปรับปรุงโรงเรียน

- ก. พิจารณาจัดบริเวณโรงเรียนให้มีสถานที่เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เป็นสัดส่วน เช่น มีสนามหญ้า แปลงเพาะปลูก ฯลฯ
- ข. ในด้านอาคารเรียน นอกจากห้องเรียนแล้ว ควรมีห้องประชุม ห้องสมุด ห้องปฐมพยาบาลและห้องเก็บอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ หากมีสถานที่ไม่เพียงพอ อาจจัดรวมกันในห้องเดียว แต่แบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ก็ได้
- ค. ในบริเวณโรงเรียนควรปลูกไม้ประดับให้สวยงามและให้ค่านึงถึงความสะอาดให้มาก ทั้งนี้เพื่อชักจูงประชาชนให้ใช้บริเวณโรงเรียนเป็นสถานที่พักผ่อนในยามว่าง จากการทำงาน

2. การปรับปรุงการเรียนการสอน

- ก. พิจารณาปรับปรุงเนื้อหาที่ใช้สอนในโรงเรียนให้สอดคล้องกับสภาวะความเป็นอยู่และความต้องการของชุมชน
- ข. ปรับปรุงวิธีการสอนของครูโดยพยายามให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติมากกว่าฟังจากครูสอนและเปลี่ยนแปลงสถานที่สอนตามเนื้อหาของวิชา เช่น สอนวิชาเกษตร และอนามัยนอกห้องเรียน
- ค. ใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนให้มากที่สุด
- ง. ในบางวิชาอาจเชิญชาวบ้านผู้มีความเชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำชี้แจงแก่เด็ก หรือสาธิตให้เด็กดู เป็นการเรียนรู้จากของจริงทางหนึ่ง
- จ. พยายามนำเอาวิธีการตามแบบประชาธิปไตยมาฝึกฝนให้มากที่สุด โดยการฝึกปฏิบัติจริง

3. บทบาทต่อชุมชน

- ก. ครูต้องทำตัวเป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้นำของชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและอื่น ๆ
- ข. นำแนวความคิดและวิชาการใหม่ ๆ มาเผยแพร่ให้แก่ชาวบ้าน
- ค. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นภายในโรงเรียน โดยพยายามให้ชาวบ้านมาร่วมในกิจกรรมนั้น ๆ ให้มากที่สุด

ง. สร้างสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จ. ออกเยี่ยมชาวบ้านอยู่เป็นประจำเพื่อทราบปัญหาขัดแย้งและคิดหา

ทางแก้ไขให้

4. การประสานงาน

ก. ครูจะต้องทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานงานระหว่างชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยเป็นผู้นำข่าวสารจากส่วนราชการมาแจ้งให้ชาวบ้านทราบ ในขณะที่ชาวบ้านก็นำความต้องการหรือความคิดเห็นของชาวบ้านแจ้งให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องทราบและดำเนินการตามที่ราชการเห็น

ข. พยายามนำกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ของหน่วยราชการไปดำเนินการในโรงเรียนและชักจูงชาวบ้านเข้าไปรับบริการโดยทั่วถึง

5. หน้าที่อื่น ๆ

ก. เป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินงานของคณะกรรมการโรงเรียนอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน หน่วยราชการ หรือองค์การที่ไปทำกิจกรรมภายในโรงเรียน

ข. ติดต่อนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้ความรู้แก่ประชาชนเป็นครั้งคราว

ค. ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบความเคลื่อนไหวอยู่เสมอ

การสร้างสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ด้วยเหตุที่โรงเรียนเป็นหน่วยสังคมหนึ่งซึ่งจัดตั้งขึ้นด้วยความต้องการและความจำเป็นของสังคม โดยอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่ายในชุมชน ซึ่งมีความสำนึกในความรับผิดชอบ มีความตั้งใจและมีวัตถุประสงค์ร่วมกันในสังคมนั้น โรงเรียนจึงเป็นสมบัติร่วมกันของชุมชนเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชน และทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชนอีกด้วย ไม่ว่าโครงการพัฒนาชุมชนใด ๆ หากได้ให้โรงเรียนในฐานะองค์กรของรัฐและท้องถิ่นเข้ามาร่วมด้วยแล้ว ก็ย่อมจะมีโอกาสประสบความสำเร็จดีขึ้น โรงเรียนจึงนับได้ว่าเป็นองค์กรที่สำคัญองค์กรหนึ่ง โรงเรียนกับชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนนั้น โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีจุดมุ่งหมายดังที่สุพิศญา ชีระกุล (2521) กล่าวไว้ว่า

1. เพื่อสร้างเสริมสัมพันธภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเพราะสัมพันธภาพจะเป็นเครื่องเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ให้มาร่วมมือกันปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ ที่มีอยู่ ให้บรรลุจุดหมายอันเดียวกันตามที่กำหนดให้

2. เพื่อสร้างเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของให้ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้ว หากแค่มอบหมายให้คณะครูเป็นผู้รับผิดชอบ ดำเนินการ ซึ่งมีครูใหญ่เป็นหัวหน้า ทั้งนี้เป็นที่ปรากฏว่าชุมชนแต่ละแห่งมีความรู้สึกแตกต่างกันไป บางชุมชนมีความรู้สึกว่า โรงเรียนเป็นส่วนราชการที่ชุมชนไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นหน่วยงานที่รัฐจัดตั้งขึ้น เพื่อเกณฑ์เด็กของเขาไปโรงเรียน ในขณะที่บางแห่งมีความรู้สึกว่าโรงเรียนคือที่อยู่ของคนอีกชั้นหนึ่งที่แตกต่างไปจากสถานภาพของชุมชน สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้บริหารของโรงเรียนจะต้องขจัดให้หมดสิ้นโดยเร็วที่สุดและพยายามหาวิธีทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของแทนที่ความรู้สึกเหล่านั้น

3. เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนอาจแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น การกำหนดความมุ่งหมายและนโยบาย กิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน กิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาอาคารสถานที่ ตลอดจนการพัฒนาด้านวิชาการ เช่น หลักสูตร เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินการของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ในอันที่จะพัฒนาบุตรหลานของเขา

4. เพื่อฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมของชุมชน ในชุมชนมีวัฒนธรรมประจำอยู่มากมายทั้งที่เป็นขนบธรรมเนียม ประเพณีและศาสนา วัฒนธรรมเหล่านี้เป็นเครื่องสร้างสรรค์ความดีของชุมชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ และเป็นสัญลักษณ์ของชุมชน ชุมชนจะรักษาและหวงแหนอย่างยิ่ง หากโรงเรียนทำการฟื้นฟูและถ่ายทอดให้แก่เยาวชน ชุมชนจะให้ความร่วมมือทุกประการ เพราะชุมชนมองเห็นว่าโรงเรียนกระทำการเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมเกิดขึ้นโดยคนและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ย่อมมีเหตุและผลเหมาะสมกับคนแต่ละฝ่าย การจะรักษาหรือพัฒนาควรเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบที่สุด

5. เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียนเป็นที่ยอมรับกันว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานของชุมชน ดำเนินงานพัฒนาคนสำหรับชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจึงควรมีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันในทุกกรณี การดำรงชีพในชุมชนควรเป็นหลักสำคัญของโรงเรียน

ส่วนการปฏิบัติการต่าง ๆ ควรเป็นของชุมชน และโรงเรียนเป็นเพียงสถานที่ฝึกหัดให้เท่านั้น
ในการสร้างความสัมพันธ์นั้น โรงเรียนกับชุมชนมีวิธีสร้างความสัมพันธ์ได้
2 ทาง คือ การนำชุมชนสู่โรงเรียนและการนำโรงเรียนสู่ชุมชน ซึ่งปรัชญา นิพนธ์พิทยา (2525)
ได้อธิบายไว้ดังนี้

1. การนำชุมชนสู่โรงเรียน อาจทำได้โดย

- ก. เชิญบุคคล ผู้ปกครองมาเป็นวิทยากร บรรยาย อภิปรายในโรงเรียน
ตามความสามารถพิเศษ เช่น แพทย์ ทนายความ ช่าง นักเกษตร ฯลฯ
- ข. แต่งตั้งกรรมการดำเนินการ มีผู้ปกครอง กำหนด หรือผู้ใหญ่บ้าน
- ค. นำเอกสารและสิ่งตีพิมพ์ของชุมชน เช่น ประกาศ ระเบียบ
โฆษณา หนังสือพิมพ์ งานกรฐิน ผ้าป่า มาเผยแพร่ในโรงเรียน
- ง. การร่วมกิจกรรมพิเศษของโรงเรียน มีการเชิญผู้ปกครองมาร่วม
จัดงานนิทรรศการและประกาศนียบัตร ดนตรี ร่วมสังสรรค์ ฯลฯ
- จ. จัดตั้งสมาคมครูผู้ปกครอง

2. การนำโรงเรียนสู่ชุมชน อาจทำได้โดย

- ก. โรงเรียนจัดทำศูนย์ส่งเสริมอาชีพแก่ชุมชน โดยจัดบริการที่มี
ประโยชน์แก่ชุมชน
- ข. ครูออกไปเยี่ยมชุมชน ศึกษาสำรวจชุมชน เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข
- ค. ให้ความร่วมมือช่วยเหลือ พัฒนาชุมชนทุกวิถีทางตามความสามารถ
- ง. ร่วมในกิจกรรมพิเศษตามประเพณีชุมชน เช่น งานสงกรานต์
งานเข้าพรรษา งานกรฐิน ผ้าป่า ฯลฯ
- จ. จัดทัศนศึกษา เชื่อมชนโรงเรียนอุตสาหกรรม การทำไร่ ทำสวน
ชมสถานที่สำคัญ พิพิธภัณฑ์ การอยู่ค่ายพักแรม ฯลฯ

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จึงเป็นการขยายการ
ศึกษาจากขอบเขตในโรงเรียน เปิดโรงเรียนออกไปสู่สังคมภายนอกโรงเรียน ทำให้โรงเรียน
เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างแท้จริง เป็นศูนย์รวมของชุมชน และให้ประโยชน์แก่ชุมชนอย่างคุ้มค่า
อย่างไรก็ตามโรงเรียนเป็นเพียงหน่วยงานหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างสมาชิกที่ดีให้แก่ชุมชน ช่วย
แก้ไขปัญหบางอย่างของชุมชน ช่วยส่งเสริมชุมชนให้พัฒนาได้เร็ว โดยการให้วิชาความรู้

ประสบการณ์และบริการแก่ชุมชน ทั้งนี้โรงเรียนจะต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนได้อย่างเต็มที่ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะทำได้เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานและเชื่อมโยงให้โรงเรียนเข้าถึงชุมชน และให้ชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นโรงเรียน เป็นหน่วยงานอย่างหนึ่งของชุมชน เป็นสมบัติของชุมชน ครูคือผู้ที่มีบทบาทเข้าถึงประชาชนได้มากที่สุด สัมพันธภาพของครูที่มีต่อนักเรียน ต่อบิดา ต่อมารดา และผู้ปกครอง จะเป็นสายใยที่เชื่อมสัมพันธภาพของครูที่มีต่อชุมชนอีกด้วย ความสำคัญของสัมพันธภาพอาจจะติดต่อกันได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ระหว่างครูและบุคลากรอื่นในโรงเรียนกับบุคลากรในชุมชนจะโดยวิธีใดก็ตามย่อมแสดงให้เห็นว่าโรงเรียนและชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกนั่นเอง

โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่จัดตั้งขึ้นและดำเนินการสอนโดยครูตำรวจตระเวนชายแดน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนานักเรียนและชุมชน ทำให้เด็กในวัยเรียนของท้องถิ่นที่ไกลคมนาคมมีโอกาสได้รับการศึกษาภาคบังคับตามหลักสูตรประถมศึกษาเช่นเดียวกับเด็กในวัยเรียนทั่วไป ในขณะที่เด็กในโรงเรียนก็ยังเป็นแหล่งวิชาการให้แก่ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนทั่วไปในชุมชนอีกด้วย ครูตำรวจตระเวนชายแดนยังต้องรับภาระหน้าที่หนักทั้งทางด้านการสอนและการพัฒนา ต้องพยายามดึงโรงเรียนออกไปสู่ชุมชน ให้โรงเรียนได้เป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมของชุมชน เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมในชุมชนของตน การศึกษามีส่วนช่วยในการพัฒนาความคิด ความเข้าใจ และมีส่วนกระตุ้นประชาชนให้เกิดความตื่นตัวในการปรับปรุงและสร้างสมรรถภาพความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อมของเขา ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้ประเทศได้รับการพัฒนา เพราะการพัฒนาประเทศมิใช่การพัฒนาในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวหรือพัฒนาที่ละด้าน เช่น ให้การศึกษาแก่ประชาชนจนเสร็จสิ้นแล้วจึงมาพัฒนาชุมชนที่เขาอยู่อาศัย แต่จะต้องทำการพัฒนาทุกด้านพร้อมกัน ทั้งระดับบุคคลและระบบหรือพัฒนาทรัพยากรบุคคล อันได้แก่ การให้การศึกษา จัดระเบียบชุมชน จึงจะทำให้การพัฒนาสัมฤทธิ์ผลอย่างแท้จริง

ชุมชนในประเทศไทยมีลักษณะต่างกันตามความของภูมิภาคทั้งในด้านสภาพภูมิประเทศ ประชากร เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรมดังนี้

ภาคเหนือ เป็นภาคที่ประกอบด้วยภูเขาและเทือกเขาสูงสลับกับหุบเขาที่ทอดยาวตามแนวเหนือใต้ แนวเทือกเขาเหล่านี้ต่อโยงมาจากเทือกเขาหิมาลัย และเทือกเขาในแคว้น

อุทยานทางสวนใต้ของจีน บริเวณระหว่างแนวเขาเหล่านี้มีที่ราบระหว่างภูเขา (พล.ต.ธรรมบุญ อุดมสรยุทธ, 2531) มีชาวเขาเผ่าต่างๆ ได้แก่ กะเหรี่ยง มั่ว เข้า มูเซอ ลีซอ อีเก้อ จีนฮ่อ ฯลฯ ซึ่งอพยพมาจากจีน ทิเบต พม่า ลาว และพรมแดนของภาคเหนือที่ติดกับพม่าและลาว

สภาพเศรษฐกิจของภาคเหนือยังคงพึ่งพาภาคเกษตรในอัตราสูงโดยสัดส่วนของมูลค่าการผลิตภาคเกษตรในปี 2534 อยู่ในระดับร้อยละ 25.8 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยร้อยละ 12 ของประเทศถึงเกือบเท่าตัว การผลิตอุตสาหกรรมยังมีสัดส่วนค่อนข้างต่ำ คิดเป็นเพียงร้อยละ 19.9 ของผลผลิตรวมที่เกิดขึ้นในภาคซึ่งสัดส่วนนี้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยร้อยละ 28 ของประเทศ ส่วนสาขาบริการมีการเติบโตอยู่ในเกณฑ์สูง จากร้อยละ 50.6 ในปี 2529 เป็นร้อยละ 54.3 ในปี 2534

โครงสร้างสังคม แรงงานในภาคเกษตรยังคงสูงถึงร้อยละ 58 ซึ่งมีแรงงานในภาคเกษตร 3.8 ล้านคน แต่ก็มีแนวโน้มลดลงอย่างเห็นได้ชัด จาก 4.2 ล้านคน ในปี 2534 เหลือ 3.8 ล้านคน ในปี 2536 นอกจากนี้ยังมีการอพยพเข้ามาอยู่ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ นครสวรรค์ พิษณุโลก ทั้งจากประชากรไทยและประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ภาคเหนือตอนบนมีคนป่วยและเสียชีวิตด้วยโรคเอดส์มากขึ้น ปัจจุบันสัดส่วนผู้ป่วยเอดส์มีภูมิลาเนาอยู่ภาคเหนือตอนบนได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 55.8 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2537)

สังคมและวัฒนธรรม ชุมชนหมู่บ้านภาคเหนือตั้งอยู่ในแอ่งที่ราบระหว่างภูเขาสูงที่สำคัญคือแอ่งที่ราบเชียงใหม่-ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่และน่าน แต่ละแอ่งที่ราบมีแม่น้ำสำคัญไหลผ่านคือ ปิง วัง กกก อิง ชม และน่าน การตั้งถิ่นฐานโดยมีภูเขาสูงเป็นกำแพงแบ่งแดน ทำให้เกิดแคว้นอิสระหลายแคว้น แต่ละแคว้นขยายตัวช้า ๆ จากภายใน ไม่เกิดรัฐขนาดใหญ่ที่มีศูนย์กลางแห่งเดียว ตำนานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของแต่ละแคว้น มีอิทธิพลเหนือความเชื่ออันจากภายนอกนับเป็นเงื่อนไขอันสำคัญซึ่งทำให้ชุมชนสามารถสร้างสังคมขึ้นมาตามแนวความคิดความเชื่อของตนวิถีชีวิต ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับวิถีแบบสังคมชาวนาที่ต้องอาศัยพึ่งพาธรรมชาติและพึ่งพาเพื่อนบ้านร่วมชุมชน รวมทั้งจากชุมชนหมู่บ้านใกล้เคียง ดังนั้นอุดมการณ์ของสังคมหมู่บ้านจึงเป็นการนิยามความเรียบง่าย ใฝ่สันติ ชั่วสลับแบ่งปัน ไม่เอาเปรียบเนื่องจากอุดมการณ์ที่ชาวบ้านสร้างขึ้นเอง พวกเขาจึงมีศักยภาพสูงในการสืบทอดและในการปรับรูปแบบให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงภายนอกแต่คงสาระอุดมการณ์ไว้

ระบบเครือข่ายเป็นระบบสังคมที่เด่นมากของหมู่บ้าน ในแต่ละหมู่บ้านมีเครือข่ายที่
ร่วมมือได้ด้วยกัน จนอาจนับจำนวนได้ว่ามีกี่เก้าอี้ในหมู่บ้าน ความเป็นญาติมิตรช่วยเหลือเกื้อกูลให้
ความแตกต่างระหว่างบุคคลและครัวเรือนขยายตัวไปอย่างช้า ๆ หมู่บ้านนอกจากมีคำว่าญาติแล้ว
ยังมีคำว่าสังคมญาติเพื่อแสดงเครือข่ายการเน้นญาติทุกชั่วโคตร ระบบครอบครัวเช่นนี้แสดงถึง
ความศรัทธาหรือความเชื่อในความผูกพันระหว่างสายเลือด ทำให้แรงยึดเหนี่ยวในหมู่บ้านยัง
มั่นคงในหลายกรณี ความเข้มแข็งของระบบเครือข่ายถึงกับปิดกั้นสิ่งแปลกปลอมนอกกลุ่มเครือข่าย
หรือนอกชุมชน อย่างไรก็ตามแรงยึดเหนี่ยวภายในชุมชนบนพื้นฐานความเกี่ยวพันทางสายโลหิตเป็น
ลักษณะเด่นที่ทำให้สังคมของหมู่บ้านเป็นสังคมแบบพี่น้อง ช่วยเหลือพึ่งพาและอนุเคราะห์

ระบบเครือข่ายชุมชนระหว่างหมู่บ้านต่อหมู่บ้านล้านนา มีอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ กัน
เช่น ระบบเหมืองฝายซึ่งเป็นเครือข่ายด้านระบบนิเวศน์ ระบบหัววัด ซึ่งเป็นเครือข่ายทาง
วัฒนธรรมและเครือข่ายแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างชุมชนซึ่งเป็นเครือข่ายด้านตลาด เครือข่าย
เหล่านี้เป็นมรดกตกทอดมาช้านาน ซึ่งเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์การทำงานในหมู่บ้านและ
การร่วมมือไปมาหาสู่ติดต่อระหว่างหมู่บ้านต่าง ๆ นั้นเอง ก่อประโยชน์ให้แก่การแก้ไขปัญหาต่างๆ
ของชุมชน เช่น การใช้ระบบหัววัด เพื่อระดมทุนมาทำนุบำรุงศาสนา ประกอบประเพณี พิธีการ
ต่าง ๆ ระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้านเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม การใช้ระบบเครือข่ายตลาดแลกเปลี่ยน
เพื่อการค้าในหมู่บ้านและการค้าท้องถิ่น เพื่อตัดตอนคนกลางและลดบทบาทและอิทธิพลของทุนนิยม
การใช้ระบบเหมืองฝายเพื่อการแบ่งปันน้ำอย่างยุติธรรม และเพื่อความร่วมมือจัดระบบนิเวศน์
ระหว่างชุมชนหมู่บ้านต่าง ๆ

ระบบเครือข่ายและระบบเครือข่ายชุมชนชนิดต่าง ๆ นี้เองเป็นเครื่องมือสำคัญใน
การช่วยให้ครัวเรือนต่างฐานะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ ระบบดังกล่าวได้สร้างกลไกสังคมเพื่อเรียก
ร้องกดดันให้คนที่มั่งมีกว่าต้องเสียสละหรือกระจายทรัพย์สินของตนออกไปให้ผู้อื่น มาตรการที่ใช้
บังคับสมาชิกในชุมชนให้เสียสละอาจรุนแรง หนักเบาตามสถานการณ์ปัญหาของหมู่บ้าน นอกจากนี้
ระบบชนิดนี้ยังเรียกร้องให้หมู่บ้านหรือชุมชนที่มีฐานะดีกว่าเสียสละเพื่อชุมชนที่มั่นคงน้อยกว่าหรือ
ยากจนกว่า (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, 2537)

ภาคกลาง เป็นภาคที่ประกอบด้วยที่ราบลุ่มแม่น้ำเป็นส่วนใหญ่ มีบางส่วนที่เป็น
ภูเขาและที่ราบชายฝั่งทะเล มีพรมแดนติดกับพม่าและกัมพูชา สภาพเศรษฐกิจสาขาอุตสาหกรรม
เป็นสาขาหลัก ยกเว้นภาคตะวันตกเป็นอนุเดิศจนในภาคกลางที่สาขาเกษตรกรรมยังคงเป็นหลักใน

โครงการสร้างการผลิตของภาค (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2538)

สังคมและวัฒนธรรม ภาคกลางมีสภาพภูมิศาสตร์ที่อุดมสมบูรณ์ทำให้ผู้คนหลายชนชาติอพยพเข้ามาในดินแดนนี้ จึงเป็นชุมชนที่รวมของผู้คนจากท้องถิ่นต่าง ๆ อันหลากหลายที่อาศัยอยู่ร่วมกัน และเหตุที่อยู่บนเส้นทางการค้าและเป็นเมืองท่าชายฝั่งทะเล ประวัติศาสตร์ของชุมชนดินแดนนี้จึงเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนทางการค้า และเป็นศูนย์กลางการคมนาคมติดต่อกับภูมิภาคภายในไปด้วย พร้อมกับชุมชนภาคกลางมีลักษณะเป็นเครือข่ายอันมั่นคงรับรู้ต่อสิ่งใหม่และความเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง

อย่างไรก็ตาม ชีวิตความเป็นชุมชนของหมู่บ้านภาคกลางยังไม่ได้ถูกทำลายจนหมดสิ้น ในหมู่บ้านชาวนายังรักษาความสัมพันธ์ในฐานะที่ทุกคนเป็นสมาชิกหมู่บ้านและท้องถิ่นเดียวกัน กิจกรรมบางอย่าง เช่น การลงแขก การแลกเปลี่ยนอาหารกับสิ่งของ การยืมเงิน โดยไม่คิดดอกเบี้ย เป็นต้น ชาวนารักษาไว้ไม่ได้เพราะลัทธิทุนนิยมที่แพร่หลายมากจนชาวบ้านมีภาระต่อปัญหาไร่นา ครอบครัวยุคของตนเองหนักหน่วง แต่ชาวนาเลือกคัดสรรหาสิ่งอันเป็นประโยชน์ร่วมของชุมชนที่ทุกคนต่างก็พอจะรักษาไว้โดยไม่เบียดบังตัวเอง เช่น การไ้จ้างเครื่องยาคือเป็นฐานการลงแขกทำการผลิต การช่วยเหลือกิจการงานของเพื่อนบ้านเมื่อบวชเมื่อเจ็บหรือเมื่อตาย เรายังเห็นได้ว่าชาวบ้านพากันช่วยงานคนละไม้ละมือ เพราะว่าเป็นคนบ้านเดียวกัน ท้องเดียวกัน ชาวบ้านภาคกลางยังคงให้ความสนใจต่อเอกลักษณ์ความสัมพันธ์ต่อครอบครัวและต่อภายในชุมชนที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ พวกเขาเคารพวิถีสืบของบรรพบุรุษศาลของหมู่บ้าน อันได้แก่ ศาลเจ้าทุ่ง ศาลเจ้าท่าต่าง ๆ นั้นยังคงได้รับการยอมรับนับถือว่ามีความหมายต่อหมู่บ้าน ในขณะที่ในบางหมู่บ้านแม้ว่ามันจะสลายลงไปเพราะเงื่อนไขชุมชนเริ่มทรุดโทรมไม่อาจคงความเป็นเอกภาพไว้ ชาวบ้านก็ยังใช้ความพยายามฟื้นฟูมันขึ้นมาใหม่ทั้ง ๆ ที่ในสภาพปัจจุบันชาวนาไรที่ดิน เป็นคนจำนวนประมาณครึ่งหนึ่งของหมู่บ้านภาคกลางหลายแห่ง (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, 2537)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นพื้นที่ประกอบด้วยที่ราบสูง พื้นดินปนทรายไม่อุ้มน้ำ แห้งแล้ง มีพรมแดนติดกับลาวและกัมพูชา ประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีมากที่สุดในประเทศไทย ซึ่งมีถึง 14,448,857 คน ซึ่งประชาชนโดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยมีครัวเรือนประกอบอาชีพทำนาอย่างเดี๋ยวมียากที่สุดในประเทศถึง 725,671

ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 25.6 ของภาค (ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท กระทรวงมหาดไทย กรมการพัฒนาชุมชน, 2537) ประชาชนมีการอพยพย้ายถิ่นมาก เนื่องจากปัญหาด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพทางด้านการเกษตร การทำนาเป็นหลัก และต้องอาศัยน้ำจากธรรมชาติ เมื่อเกิดภาวะแห้งแล้ง ฝนไม่ตกตามฤดูกาล หรือสิ้นฤดูทำนาประชาชนว่างงาน จึงอพยพย้ายถิ่นไปหางานในเมืองหรือในจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจในภาคต่างๆ (ไพบูลย์ เดชะคำภู, 2535)

ภายหลังการเสื่อมสลายของวัฒนธรรมขอมเมื่อพุทธศตวรรษที่ 14 อีสานก็โรยร้าง เหมือนเป็นชุมชนเล็ก ๆ กระจุกกระจายอยู่อย่างไม่หนาแน่น เมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ 19 และต้นพุทธศตวรรษที่ 20 เริ่มมีกลุ่มชนที่ใช้วัฒนธรรมไทย-ลาว โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวล้านช้าง อพยพเข้ามาตั้งชุมชนผสมผสานกับชนพื้นเมืองเดิมที่มีอยู่บ้าง ชนชายชุมชนเข้าสู่แอ่งโคราช ส่วนแอ่งสกลนครนั้นเป็นดินแดนในเขตอิทธิพลล้านช้างอยู่ก่อนแล้ว

ชุมชนหมู่บ้านอีสานมีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง อำนาจปกครองของรัฐ มีอยู่เบาบาง ทำให้ชุมชนสามารถกำหนดแบบแผนระเบียบชุมชนตามความเหมาะสม โดยตกลงกันขึ้นใช้เอง เน้นอุดมการณ์แห่งความเป็นพี่น้องแบบสังคมนิยม ความสัมพันธ์หลักในชุมชน เป็นความสัมพันธ์ในระบบเครือญาตินับถือสายโลหิต ผู้อาวุโสได้รับการยอมรับสูงสุดในชุมชน ความสัมพันธ์ชนิดนี้ทำให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกัน "อย่างพื่ออย่างน้อง" พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ชุมชนยังคงรักษาความคิดความเชื่อของสังคมนิยมที่นับถือความเป็นพี่เป็นน้อง ทำให้ความขัดแย้งแตกแยกทางสังคมและทางชนชั้นเกิดขึ้นอย่างล่าช้า ความเชื่อเรื่องผีที่สืบทอดอยู่ในธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ และต้นไม้ ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างชาวบ้านกับสิ่งแวดล้อม

วัฒนธรรมของชุมชนหมู่บ้านซึ่งอ่อนตัวลงบ้างตามกาลสมัย ไม่ได้ถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมชุดใหม่ วัฒนธรรมการผลิต การบริโภคและวัฒนธรรมทางสังคมที่ตามมากับระบบทุนนิยม มักเป็นวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยเงินทุนและพื้นความรู้สมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงรสนิยม ค่านิยม รวมทั้งความเชื่อ ระบบทุนที่เข้ามายังไม่เข้มแข็งพอที่จะหลบลอมจิตสำนึกของหมู่บ้าน อย่างนั้นได้ สื่อมวลชนนำข่าวสารเรื่องราวมาสู่หมู่บ้านก็จริง แต่สำหรับชาวนา ข่าวสารเหล่านั้นค่อนข้างอยู่นอกประสบการณ์ของเขา บางครั้งอาจดูแปลกประหลาดกระจุกกระจิกจนยากที่จะนำมาจัดให้เข้ากับสารบบความคิดเป็นวัฒนธรรมของตนเอง การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของชาวนาอีสานเข้าสู่สมัยใหม่จึงเป็นไปอย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ พ่อค้าเงินที่อยู่ในเมืองหรือหมู่บ้านก็ไม่สามารถเป็นผู้ส่งทอดวัฒนธรรมเพราะในทางวัฒนธรรมแล้วพ่อค้าชาวจีนถูกปฏิเสธจากชาวนา

เนื่องจากสังคมอีสานมีระบบคุณธรรมที่หย่อนและยอมรับระบบความช่วยเหลือเพียงพวาศัยแต่ไม่ยอมรับการมีและได้โดยผ่านการค้ากำไรอย่างเปิดเผยพ่อค้าจึงไม่สามารถเป็นผู้บุกเบิกหรือนำทางวัฒนธรรมใหม่ ๆ ให้แก่ชาวบ้านได้

งานพิธีกรรมตามประเพณีเดิมยังมีความสำคัญอยู่มากในภาคอีสาน ชาวนาทุกราชให้เหตุผลว่ารู้สึกสบายใจที่ได้ทำตามประเพณี ทุก ๆ ครั้งที่ชาวนาจัดงานฉลองหรือประเพณีอย่างใดอย่างหนึ่งของหมู่บ้าน ก็จะมีชาวบ้านทั้งในและหมู่บ้านข้างเคียงเข้าร่วมฉลองกันคึกคักเป็นผลให้เกิดการผลิตข้าวปลูกการจิตสำนึกที่ผูกพันกับจารีตนิยมทางความคิดของชุมชนไปแล้ว (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, 2537)

ภาคใต้ มีสภาพภูมิศาสตร์ที่มีทะเลขนานทั้งสองด้าน มีพรมแดนติดกับพม่าและมาเลเซียจังหวัดส่วนใหญ่จะมีพื้นที่ติดต่อกับทะเล มีเกาะแก่งตลอดแนว พื้นที่ส่วนกลางเป็นที่สูงและแนวราบจะอยู่บริเวณชายฝั่ง ทำให้พื้นที่มีลักษณะ 3 แบบ คือที่สูง ที่ราบและชายทะเล ภาคใต้นั้นเป็นดินแดนที่ประกอบด้วยชนชาติไทย มุสลิม และชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ เช่น เงาะชาวกูย และชาวเล (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2535)

เศรษฐกิจภาคใต้มีส่วนการผลิตในสาขาเกษตรกรรม ประมาณร้อยละ 32 ของผลิตภัณฑ์รวมของภาค และการผลิตสาขาอุตสาหกรรมและบริการมีส่วนประมาณร้อยละ 15 และ 53 ตามลำดับ

โครงสร้างการผลิตของภาคใต้มีฐานแคบ พึ่งพาการผลิตสาขาเกษตรไม่กี่ชนิด เช่น ข้าว ยางพารา ปาล์มน้ำมัน กาแฟ และประมง โครงสร้างการผลิตของภาคใต้เริ่มปรับตัวสู่การผลิตในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยสัดส่วนการผลิตของอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 12 ในปี 2531 เป็นร้อยละ 15 ในปี 2534 ในขณะที่สัดส่วนของภาคเกษตรลดลงจากร้อยละ 38 ในปี 2531 เป็นร้อยละ 32 ในปี 2534 อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเริ่มเป็นสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญ และขยายตัวมากในระยะ 10 ปี โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติด้านชายฝั่งทะเลตะวันตก จำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มจาก 1 ล้านคน ในปี 2531 เป็น 1.4 ล้านคน ในปี 2534 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2536)

สังคมและวัฒนธรรม ชุมชนหมู่บ้านในภาคใต้ของประเทศไทยแตกต่างจากชุมชนในภาคเหนือและภาคอีสานตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ชุมชนบนคาบสมุทรเหล่านี้มิได้ปิดตัวเองแต่ติดต่อกับปฏิสัมพันธ์กับชนกลุ่มอื่นต่างชาติ ต่างภาษาจากสถานที่ตั้งทางภูมิศาสตร์อันเหมาะสม

และความเป็นคาบสมุทรของภาคใต้ได้ทำให้ภูมิภาคนี้ผ่านขั้นตอนการเป็นสถานีการค้า เป็นเมืองท่า และศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนซื้อขายสินค้าที่สำคัญมาตั้งแต่ต้นพุทธศตวรรษ เมืองตะกั่วป่า พัทลุง สงขลา ปัตตานี ตรัง นครศรีธรรมราช ล้วนแต่เป็นเมืองท่าค้าขายสำคัญทั้งสิ้น

การที่ชุมชนหมู่บ้านภาคใต้ตั้งอยู่ในคาบสมุทรที่แคบและยาว ทำให้ชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างกระชับและชุมชนติดต่อกับโลกภายนอก ชุมชนหมู่บ้านภาคใต้อยู่พึ่งตนเอง พึ่งชุมชนต่างสภาพ และเรียนรู้จากโลกภายนอกวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นภาคใต้ยอมรับเอา วัฒนธรรมอื่นเข้ามาปะปน ชาวบ้านภาคใต้กล่าวถึงเรื่องราวของเพื่อนบ้านใกล้เคียงหรือชาติต่าง ๆ ที่เข้ามาติดต่อกับภาคใต้ด้วยความคุ้นเคย

หมู่บ้านภาคใต้อยู่ห่างจากศูนย์กลางอำนาจของรัฐ รัฐบาลเข้าไปทำการพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานของภาคใต้อย่างเชื่องช้า ชาวบ้านภาคใต้ได้หาวิถีทางต่าง ๆ ที่จะจัดระบบ ความปลอดภัยทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ตนเอง พึ่งตนเองและพึ่งเพื่อนบ้านของตนอย่าง เห็นชิวแน่น ความรู้สึกรักพวกพ้องและรักถิ่น รวมทั้งการป้องกันตนเองเข้มแข็งมากในภาคใต้ ขณะเดียวกันชาวบ้านรู้สึกห่างเหินกับรัฐ รู้สึกว่าถูกทอดทิ้ง ถูกปฏิบัติต่ออย่างไม่เป็นธรรม ชุมชนท้องถิ่นไม่ยอมรับและบางช่วงถึงกับเกลียดชังรัฐ ในทศวรรษ 2510 และต้นทศวรรษ 2520 ปัญหาที่ร้ายแรง สถานการณ์คอรัปชั่น เมื่อรัฐเปลี่ยนนโยบายต่อภาคใต้ ให้การยอมรับความเป็นท้องถิ่นมากขึ้น

การที่ชาวภาคใต้มีการติดต่อกับโลกภายนอกมาช้านานในประวัติศาสตร์ รวมทั้งในเวลาต่อมาพื้นที่การผลิตถูกใช้ไปในการปลูกยางพาราและทำเหมืองแร่ ซึ่งผลผลิตใช้ไม่ได้ ในขั้นปฐมหากแต่ต้องแปรเป็นผลผลิตขั้นต้นส่งออกนอกประเทศ รวมทั้งราคาที่เกี่ยวข้องกับตลาด โลกโดยตรงทำให้ในระดับโลกชาวบ้านต้องเรียนรู้ และคุ้นเคยกับระบบแบ่งงานกันทำทาง เศรษฐกิจ ขณะที่ชาวบ้านในภาคอื่นผลผลิตของพวกเขา คือ ข้าว พืชผัก ผลไม้ ล้วนแต่บริโภค ได้ในขั้นต้นในตลาดท้องถิ่น ส่วนการผลิตเพื่อป้อนให้แก่การแปรรูปมิใช่เป้าหมายหลักของชาวบ้านไทย ด้วยเหตุนี้ชาวบ้านภาคใต้จึงได้มีความเกี่ยวข้องกับระบบโลกและระบบอุตสาหกรรม นำหน้าไปก่อนแล้ว การเข้าร่วมกับระบบการแบ่งงานกันทำของชาวบ้านก็ไม่สมบูรณ์เพราะ โรงงานและการตลาดอยู่ในมือของผู้อื่น การถูกขูดรีดจากระบบทุนและการที่รัฐและระบบทุนมิได้พัฒนาการผลิตของหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมอย่างเต็มที่ ได้ ชาวบ้านยังคงต้องพึ่งไถ่ราคาของตนเองและชุมชนเพื่อกันและใช้เป็นหลักอยู่นั่นเอง ชาวบ้านภาค

ได้จึงมีชีวิตอยู่ในวิถีการผลิตสองแบบควบคู่กันไป

การที่ชาวบ้านมีชีวิตอยู่ในวิถีการผลิตสองแบบกำหนดให้หมู่บ้านได้รับอิทธิพลจากสองวัฒนธรรม คือวัฒนธรรมหมู่บ้านที่ยังคงเน้นการรวมหมู่ช่วยเหลือพึ่งพาและวัฒนธรรมการผลิตที่เน้นความคิดเรื่องประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและประโยชน์สูงสุด การที่หมู่บ้านภาคใต้มีวัฒนธรรมความเชื่อท้องถิ่นสัมพันธ์ด้วยหลักเหตุผลนิยมจากโลกภายนอก ทำให้ชุมชนจัดการและรับมือกับปัญหาโดยการเน้นพลังอำนาจของตนเอง ไม่ยอมรับว่าอำนาจอื่นเหนือกว่าหรือครอบงำไว้ สร้างความเชื่อมั่นในตนเองและในชุมชนมากกว่าจะรอความช่วยเหลือจากอำนาจอื่นหรือบุคคลอื่น (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, 2537)

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

3.1 บทบาทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

3.1.1 บทบาทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับความมั่นคง

ในปี 2531 พันตำรวจตรี ดิเรก พงษ์ภมร ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคมต่อการพัฒนาชนบทเพื่อความมั่นคง" โดยมียุทธประสงค์เพื่อศึกษาหาแนวทางปรับปรุงและพัฒนาบทบาทของโรงเรียนชาวเขาในความรับผิดชอบของกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนให้เหมาะสมกับภารกิจของตำรวจตระเวนชายแดนและสอดคล้องกับแผนพัฒนาชนบทเพื่อความมั่นคงของชาติ โดยศึกษาจากเอกสารรายงานของโรงเรียนชาวเขาในจังหวัดภาคเหนือ จำนวน 38 โรงเรียน และจากรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนชาวเขามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชนบทเพื่อความมั่นคงของชาติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง และพบปัญหาสำคัญของการดำเนินการของโรงเรียนชาวเขา 3 ประการ ได้แก่ ความไม่เหมาะสมของหลักสูตรการเรียนการสอนกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเขา องค์กรเขาชนในโรงเรียนไม่เข้มแข็งและฐานะของครูในบางโรงเรียนยังไม่เหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นที่กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนจะต้องปรับปรุงแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประถมศึกษาในโรงเรียนชาวเขาให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเขาอย่างแท้จริง สนับสนุนองค์กรเขาชนในโรงเรียนให้เข้มแข็ง มีอุดมการณ์สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องและปรับปรุงฐานะของครูให้เหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งจะเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ราชการต่อไป

จากงานวิจัยดังกล่าวพบว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในภาคเหนือที่มีนักเรียนชาวเขามิ่บทบาทสำคัญต่อการพัฒนาชนบทเพื่อความมั่นคงของชาติด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการปกครอง ปัญหาสำคัญในการดำเนินการของโรงเรียน 3 ประการ ได้แก่ ความไม่เหมาะสมของหลักสูตรการเรียนการสอนกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเขาดังกล่าวชนในโรงเรียนไม่เข้มแข็ง และฐานะของครูในบางโรงเรียนยังไม่เหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนจึงต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประถมศึกษาในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน (ชาวเขา) ให้เกิดประโยชน์โดยตรงกับวิถีการดำเนินชีวิตของชาวเขา สนับสนุนองค์กรชาวชนในโรงเรียนให้เข้มแข็ง มีอุดมการณ์ สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง และปรับปรุงฐานะของครูให้เหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย

3.1.2 บทบาทของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับการส่งเสริมให้นักเรียนและชุมชน

ในปี 2526 วิภาวธรรม คมสันต์วัฒนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การส่งเสริมให้นักเรียนและชุมชนของโรงเรียนไกลคมนาคมตำรวจตระเวนชายแดน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้การศึกษาระดับประถมศึกษาและส่งเสริมให้นักเรียนและชุมชน โครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน ซึ่งได้แก่ โครงการโรงเรียนพี่ช่วยโรงเรียนน้อง โครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษาและโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ตลอดจนความคิดเห็นของครูตำรวจตระเวนชายแดนในการให้การส่งเสริมแก่นักเรียนและชุมชน กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษา คือ ครูตำรวจตระเวนชายแดนที่เป็นครูใหญ่ จำนวน 72 คน และครูน้อย จำนวน 171 คน จากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนทั่วประเทศ โดยสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบง่ายใช้อัตราส่วนเศษสองส่วนห้าของโรงเรียนทั้งหมดในแต่ละกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดนเขต รวมประชากรที่เป็นตัวอย่าง 2,243 คน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำข้อมูลของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนที่เป็นโรงเรียนทั้งในและนอกโครงการโรงเรียนพี่ช่วยโรงเรียนน้องมาเปรียบเทียบหาความแตกต่าง โดยใช้ค่าไคสแควร์ ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการศึกษา โรงเรียนไกลคมนาคมตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนประถมศึกษาที่มีขนาดเล็ก จัดการศึกษาภาคบังคับให้แก่เด็กในวัยเรียนในท้องถิ่นห่างไกลคมนาคม ที่ตั้งของโรงเรียนมีระยะห่างจากชุมชนระดับอำเภอโดยเฉลี่ย

มากกว่า 27 กิโลเมตร บุคลากรครูที่ทำการสอนคือตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งมีอัตราเฉลี่ยของครู 1 คน ต่อนักเรียน 26 คน จำนวนห้องเรียน 1 ห้องต่อนักเรียน 20 คน จำนวนครู 1 คน ต่อห้องเรียน 1 ห้อง อายุการจัดตั้งโรงเรียนโดยเฉลี่ย 11 ปี ครูตำรวจตระเวนชายแดนต้องทำการสอนโดยเฉลี่ย 20-29 คาบต่อสัปดาห์ ในเรื่องการส่งเคราะห์นักเรียนและชุมชนพบว่าโรงเรียนได้จัดบริการอุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน ส่วนด้านบริการชุมชน โรงเรียนพยายามที่จะให้ประชาชนได้ใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมของชุมชน นอกจากนี้ครูตำรวจตระเวนชายแดนยังคอยชี้แนะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพการเกษตร รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและการใช้ยาสามัญประจำบ้าน

อย่างไรก็ตามยังพบว่าโรงเรียนมีความต้องการในด้านอุปกรณ์การเรียน การสอน การผลิตสื่อการสอนเพื่อช่วยในการเรียนการสอนสัมฤทธิ์ผลมากยิ่งขึ้น เกี่ยวกับโครงการโรงเรียนพี่ช่วยโรงเรียนน้องพบว่า ยังขาดแผนงานหรือโครงการที่ทันสมัย ขาดการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ให้บุคคลภายนอกได้ทราบ ตลอดจนขาดการติดต่อประสานงานที่เป็นระบบนอกจากนี้โรงเรียนไกลคมนาคมตำรวจตระเวนชายแดน ยังได้จัดทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน และโครงการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา อันเป็นโครงการในพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งพบว่าโครงการนี้ได้มีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องและบรรลุผลตามเป้าหมายด้วยดี

จากผลการวิจัยข้างต้นพบว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนเป็นโรงเรียนประถมขนาดเล็ก จัดการศึกษาแก่เด็กห่างไกลคมนาคม ห่างไกลชุมชน อัตราเฉลี่ยของครู 1 คน ต่อนักเรียน 26 คน จำนวนห้องเรียน 1 ห้อง ต่อนักเรียน 20 คน ครู 1 คน ต่อ 1 ห้องเรียน อายุการจัดตั้งโรงเรียนเฉลี่ย 11 ปี ครูสอนเฉลี่ย 20-29 คาบต่อสัปดาห์ และบทบาทของโรงเรียนในการส่งเคราะห์นักเรียนและชุมชน ได้แก่ การจัดบริการอุปกรณ์การเรียน เครื่องแบบนักเรียน ส่วนด้านการบริการชุมชนโดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการประกอบกิจกรรมของชุมชน และครูยังเป็นทีปรึกษาด้านการประกอบอาชีพการเกษตร และเป็นผู้ให้ความรู้ การวางแผนครอบครัวและการใช้ยาสามัญประจำบ้าน โรงเรียนมีความต้องการด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน ส่วนโครงการโรงเรียนพี่ช่วยน้องยังขาดแผนงาน โครงการที่ทันสมัย ขาดการประชาสัมพันธ์ไปยังบุคคลภายนอก และขาดการประสานงานเป็นระบบ อีกทั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้จัดโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวันและโครงการส่งเสริม

คุณภาพทางการศึกษา ซึ่งได้ผลบรรลุเป้าหมาย

3.1.3 บทบาทของครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อม

ในปี 2534 สันทนีส์ ผาสซ์ ได้ทำการวิจัย เรื่อง "การปฏิบัติงานของครูตำรวจตระเวนชายแดนในการพัฒนาจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนในถิ่นทุรกันดาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของครูตำรวจตระเวนชายแดนในการพัฒนาจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนในถิ่นทุรกันดารในด้านต่อไปนี้ (1) การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร (2) การจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในฐานะผู้นำการปฏิบัติการ และเป็นที่ปรึกษา และในฐานะผู้ร่วมงานและผู้อำนวยความสะดวก (3) ปัญหาและอุปสรรคของครูตำรวจตระเวนชายแดนในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน ตัวอย่างประชากรเป็นครูตำรวจตระเวนชายแดน จำนวน 824 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า

1. การปฏิบัติงานของครูตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อพัฒนาจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชน ด้านการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

1.1 การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนที่ปฏิบัติมาก คือ กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้จัดเนื้อหาสาระ จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และวัดผล ประเมินผลตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และสื่อการเรียนการสอนที่ใช้มากที่สุดคือ หนังสือเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการจัดพิมพ์ขึ้น

1.2 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ปฏิบัติมาก คือ จัดกิจกรรมทางด้านการเกษตรเพื่อโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียนและเพื่อการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน จัดประชุมครู ผู้ปกครอง และนักเรียนเพื่อร่วมกันวางแผนการส่งเสริมนักเรียนที่แสดงถึงคุณธรรมชาติในท้องถิ่นและวัดผลประเมินผลโดยการทำคะแนนพฤติกรรมของนักเรียนที่แสดงถึงความมีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง

2. การปฏิบัติงานของครูตำรวจตระเวนชายแดนเพื่อพัฒนาจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชน ด้านการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน

2.1 ในฐานะผู้นำการปฏิบัติการและเป็นพี่ปรึกษา กิจกรรมที่ปฏิบัติมากคือการกระตุ้นเยาวชน และประชาชนในชุมชนท้องถิ่นให้ เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน

2.2 ในฐานะผู้ร่วมงานและผู้อำนวยความสะดวก กิจกรรมที่ปฏิบัติมากคือการร่วมมือกับเยาวชนและประชาชนในการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น และในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

3. ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนที่ครุฑารวตระเวนชายแดนพบว่า เป็นปัญหามากที่สุดคือ การขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย การขาดงบประมาณสำหรับจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการที่ประชาชนไม่เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมตามลำดับ

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น ครุฑารวตระเวนชายแดนพัฒนาจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนโดยมีบทบาท (1) ด้านการจัดการเรียนการสอนในห้อง โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ กิจกรรม การวัดประเมินผลตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการโดยมีสื่อการเรียนเป็นหนังสือเรียนเป็นหลัก (2) ด้านการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยเฉพาะด้านเกษตร การจัดประชุมครูผู้ปกครอง การให้คะแนนพฤติกรรมนักเรียนแสดงถึงการมีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม (3) ด้านการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยเป็นทั้งผู้นำ คือเป็นตัวกระตุ้นเยาวชน ประชาชน เป็นพี่ปรึกษา ผู้ร่วมงาน และผู้อำนวยความสะดวก โดยเฉพาะด้านการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมท้องถิ่นและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน และมีปัญหาด้านการขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยและงบประมาณจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการที่ประชาชนไม่เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อม

3.1.4 บทบาทของครูโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับการจัดการศึกษาเด็กวัยก่อนเรียน

ในปี 2532 นภา คงเมือง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการศึกษาสำหรับเด็กก่อนวัยเรียนของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตามสภาพความเป็นจริงและตามความคาดหวังของครูใหญ่และครูผู้สอนประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือครูใหญ่และครูผู้สอน ประจำปี 2531 มีจำนวน 55 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามครูใหญ่

และครูผู้สอน และแบบสังเกต ผลการวิจัยพบว่า (1) ครูใหญ่มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในด้าน การบริหารและการนิเทศการศึกษา มีการปฏิบัติมากในข้อที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ให้คำปรึกษาแก่ครู ได้นอกเหนือจากการเรียนการสอนและมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากที่สุดในเรื่องที่เน้นให้ครูจัด กิจกรรมการเรียนการสอนในแนวทางที่ส่งเสริมประชาธิปไตยและความคิดสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ กับครูผู้สอน ครูใหญ่มีการปฏิบัติมากในข้อที่กระตุ้นให้ครูผู้สอนมีความคิดริเริ่มในการทำงาน และมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากที่สุด ในข้อที่มีความเป็นกันเองกับครูผู้สอน สามารถพบได้ทุกเวลา เมื่อมีปัญหา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ครูใหญ่มีการปฏิบัติมากในข้อที่ได้รับความ สนใจ ร่วมมือและช่วยเหลือจากผู้ปกครอง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน และมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากในข้อที่ผู้ปกครองให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ต่อการเรียนการสอน (2) ครูผู้สอนมีความคิดเห็นที่ไม่สอดคล้องกันในด้านหลักสูตรและการจัดการ เรียนการสอน คือมีการปฏิบัติน้อยในข้อที่นักเรียนได้รับการฝึกให้มีความสนใจและสิ่งเกิดสิ่งต่าง ๆ อย่างชัดเจน ถูกต้องและมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากในข้อที่ครูใช้คู่มือครูเพื่อเป็นแนวทางใน การจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ครูมีการปฏิบัติน้อยและมีความคาดหวังในการปฏิบัติ มากในเรื่องการดูแลความเรียบร้อยของที่เก็บอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอนการนิเทศการศึกษา มีการปฏิบัติน้อยในข้อที่ครูใหญ่สนใจและเห็นความสำคัญของการนิเทศ มีการตรวจเยี่ยมให้คำแนะนำ ด้านการสอนอยู่เสมอ และมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากในข้อที่ครูใหญ่เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมี ส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศการสอนในโรงเรียน

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น พบว่าบทบาทของครูดำรงตำแหน่งชั้นเรียน ในการจัดการศึกษาเด็กวัยก่อนเรียนตามสภาพความเป็นจริงและตามความคาดหวังนั้น ครูใหญ่มี ความคิดเห็นสอดคล้องกันในการบริหารและการนิเทศ ครูใหญ่มีความคาดหวังในการปฏิบัติมาก ในด้านเน้นให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การส่งเสริมประชาธิปไตย และความคิดสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์กับครูผู้สอน ความเป็นกันเองกับครูผู้สอนพบได้ตลอดมา และในด้านที่ผู้ปกครองให้ความ คิดเห็นและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน ครูใหญ่มีการปฏิบัติมาก ในด้านกระตุ้น ให้ครูผู้สอนมีความคิดริเริ่มการทำงาน และในด้านการได้รับความสนใจ ร่วมมือและช่วยเหลือจาก ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนักเรียน ครูผู้สอนมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกันในด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอน (1) ครู ผู้สอนมีความคาดหวังในการปฏิบัติมากในข้อที่ครูใช้คู่มือ เพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน แต่มีการปฏิบัติน้อยในข้อที่ให้

นักเรียนได้รับการฝึกความสนใจและสังเกตสิ่งต่างๆอย่างชัดเจน ถูกต้อง (2) ครูมีการปฏิบัติ น้อย แต่มีความคาดหวังในการปฏิบัติมากในเรื่องการดูแลอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอน (3) มี การปฏิบัติในข้อที่ครูใหญ่สนใจและเห็นความสำคัญของการนิเทศ แต่มีความคาดหวังในการปฏิบัติ มากในข้อที่ครูใหญ่เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีส่วนร่วมในการวางแผนการนิเทศการสอนในโรงเรียน

3.2 สภาพและปัญหาการศึกษาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ในปี 2524 โทศล ศรีมณี ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพปัญหาการจัดการศึกษาใน โรงเรียนชาวเขา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความคิดเห็นของครูใหญ่และครูในโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดนเกี่ยวกับปัญหาการ จัดการศึกษาของโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดน ในด้านวิชาการ อาคารสถานที่ บุคลากร ธุรการ และความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษา คือ ครูใหญ่และครูในโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด แม่ฮ่องสอน จำนวน 35 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าสถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งมีผลการวิจัยพบว่า สภาพโรงเรียนชาวเขาดังอยู่ห่างไกลและอยู่ในท้องถิ่น ทุรกันดาร มีอุปสรรคในการติดต่อสื่อสารและการคมนาคม ประชาชนให้ความร่วมมือน้อย อาคาร เรือนค่อนข้างเหลือเพื่อแต่ขาดวัสดุอุปกรณ์ เช่น โต๊ะครู สังกะยม ฯลฯ มีครูที่เป็นชาวเขาน้อย โดย ส่วนมากเป็นครูที่มาจากท้องถิ่นอื่น การปฏิบัติงานของครูอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ครูขาดขวัญและกำลังใจใน การปฏิบัติงาน รู้สึกสับสนในการปฏิบัติตามคำสั่งและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากหลายฝ่าย ขาดการ พัฒนาบุคลากร การจัดสรรงบประมาณก็ไม่สอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของ โรงเรียน และไม่เหมาะสมกับสภาพการปฏิบัติงาน ครอบครัวชาวเขา มีสภาพยากจนไม่สามารถ สนับสนุนการศึกษาของบุตรหลาน ฐานะทางการเงินของครูไม่มั่นคง ภาวะการครองชีพขัดสน

ในปี 2528 พันตำรวจโท ศุภชัย เพ็ญโรจน์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการจัดการ ศึกษาของโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดนของกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดน ภาค 1 และ ภาค 3" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียนชาวเขา ของตำรวจตระเวนชายแดนของกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดน ภาค 1 และ ภาค 3 โดย จะทำการศึกษาปัญหา 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการด้านอาคารสถานที่ ด้านบุคลากร ด้านธุรการ และ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่

เจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดนที่อยู่ในความรับผิดชอบของ กองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 และภาค 3 จำนวน 24 คน ครูใหญ่ของโรงเรียน ชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดนที่อยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจตระเวนชายแดน ภาค 1 และ ภาค 3 จำนวน 40 คน ครูผู้สอนโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดนที่อยู่ในความ รับผิดชอบของตำรวจตระเวนชายแดน ภาค 1 และ ภาค 3 จำนวน 150 คน มีเครื่องมือที่ใช้ใน การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเองใช้สอบถามความคิดเห็น ของผู้บริหารและครูของโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดน ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ความ คิดเห็นของเจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดนครูใหญ่ และ ครู เกี่ยวกับปัญหาการจัดการศึกษาด้านวิชาการ ด้านอาคารสถานที่ ด้านบุคลากรด้านธุรการและ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง

ในปี 2533 สาษณนต์ สุวรรณเกตุ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาของ โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในจังหวัดปราจีนบุรี" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจสภาพปัญหา และแนวทางการแก้ปัญหาของโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในจังหวัดปราจีนบุรีประชากรเป็น ผู้บริหาร ครู จำนวน 85 คน นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2531 จำนวน 39 คน จากโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในจังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 12 โรงเรียน และ เจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดน ของกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน 12 จำนวน 3 คน ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบด้านการศึกษา มีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสำรวจ แบบสอบถาม วิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่ามัธยฐานและค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งมีผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในจังหวัดปราจีนบุรี สังกัดกองกำกับการตำรวจตระเวนชายแดน ที่ 12 กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กรมตำรวจ เริ่มจัดตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2515 โดยมี วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่ยากจนอยู่ห่างไกลคมนาคม ให้มีความรู้ ความสามารถ อ่านออก เขียนได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ปัจจุบันมีโรงเรียนตำรวจ ตระเวนชายแดนที่เปิดทำการสอนในจังหวัดปราจีนบุรี ส่วนใหญ่อยู่ในถิ่นทุรกันดาร ประชาชนใน หมู่บ้านประสบปัญหาความยากจน บางหมู่บ้านได้รับผลกระทบ จากการสู้รบของกองกำลังต่างชาติ และผู้ก่อการร้ายอยู่เสมอ สำหรับสภาพทางการศึกษา พบว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนได้ ดำเนินงานตามนโยบายและวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาของกองบัญชาการตำรวจตระเวน ชายแดน การเรียนการสอนใช้หลักสูตรประถมศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2521 โดยมี

ครูตำรวตระเวนชายแดนและครูช่วยสอนทำหน้าที่สอน ซึ่งครูเหล่านี้ยังขาดความรู้ ความชำนาญ ในการสอน ด้านอาคารสถานที่ส่วนใหญ่เป็นอาคารแบบชั่วคราว ในด้านงบประมาณทางโรงเรียน ได้รับงบประมาณจากกองบัญชาการตำรวตระเวนชายแดน และจากผู้มีจิตศรัทธา ซึ่งนับว่ายังไม่พอเพียงต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ส่วนรายจ่ายของโรงเรียนนั้นจ่ายไปในโครงการอาหารกลางวันมากที่สุด สำหรับด้านความร่วมมือที่ได้รับนั้นโรงเรียนตำรวตระเวนชายแดนได้รับความร่วมมือช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนประชาชนในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ด้วย

สำหรับปัญหาของโรงเรียนตำรวตระเวนชายแดนในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องสภาพพื้นที่ตั้งของโรงเรียน การคมนาคมไม่สะดวกบุคลากรไม่พอเพียงและขาดความรู้ ความชำนาญในการสอน ขาดแคลนในด้านงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานของโรงเรียน ส่วนปัญหาของนักเรียนพบว่ามีปัญหาในเรื่องนักเรียนขาดเรียนบ่อย เนื่องจากปัญหาสุขภาพ และความจำเป็นในการช่วยผู้ปกครองทำงาน แนวทางในการแก้ปัญหาดังกล่าวได้แก่ การส่งเสริมความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีสภาพดีขึ้น การจัดสรรอัตรากำลังครูเพิ่มขึ้น และการจัดอบรมให้ความรู้ในด้านการสอนแก่ครู ส่วนการแก้ปัญหาของนักเรียนมีข้อเสนอว่าโรงเรียนควรชี้แจงให้ผู้ปกครองตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาให้มากขึ้น

ในปี 2535 ร้อยตำรวเอก จักรกฤษณ์ คุ้มรอบ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการบริหาร โรงเรียนตำรวตระเวนชายแดน สังกัดกองบัญชาการตำรวตระเวนชายแดน ภาค 3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของโรงเรียนตำรวตระเวนชายแดน สังกัดกองบังคับการตำรวตระเวนชายแดน ภาค 3 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่โรงเรียนตำรวตระเวนชายแดน จำนวน 54 โรงเรียน และครูใหญ่โรงเรียนตำรวตระเวนชายแดน จำนวน 54 คน สังกัดกองบังคับการตำรวตระเวนชายแดน ภาค 3 เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบตรวจสอบรายการและแบบมาตราส่วนประมาณค่าวิเคราะห้ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปของโรงเรียนตำรวตระเวนชายแดน สังกัดกองบังคับการ ตำรวตระเวนชายแดน ภาค 3 ด้านสภาพของครู ส่วนใหญ่มีวุฒิต่ำกว่าอนุปริญญาและพักที่โรงเรียนหรือในหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่ ด้านสภาพของนักเรียนโรงเรียนทั้งหมดจัดเสนอระดับประถมศึกษา

นักเรียนเดินทางมาโรงเรียนด้วยเท้ามีปัญหามากในฤดูฝน ผู้ปกครองมีอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน และหาของป่า ด้านสภาพอาคารสถานที่ โรงเรียนส่วนใหญ่มีพื้นที่มากกว่า 10 ไร่ ตั้งอยู่บนที่ระหว่างภูเขา มีอาคารเรียนและอาคารประกอบไม่เพียงพอ มีแหล่งน้ำสำหรับบริโภค และมีสภาพอันเหมาะสมกับการเกษตรกรรม ด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่อยู่ห่างจากอำเภอระหว่าง 21-40 กม. อยู่ห่างจากถนนหลักในหมู่บ้านไม่เกิน 1 กิโลเมตร อยู่ห่างจากสถานีอนามัยมากกว่า 2 กม. มีประชาชนในเขตบริการน้อยกว่า 60 ครัวเรือน โรงเรียนประถมศึกษาที่ใกล้ที่สุดอยู่ห่างจากโรงเรียน 5 กม.

2. ปัญหาการบริหารโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน สังกัดกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดน ภาค 3

2.1 ด้านวิชาการ พบว่า มีปัญหาส่วนรวมอยู่ในระดับน้อยกับไม่มีปัญหาข้อที่เป็นปัญหามากคือ การขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ คู่มือครู แผนการสอน

2.2 ด้านธุรการ พบว่า มีปัญหาส่วนรวมอยู่ในระดับน้อยกับไม่มีปัญหาข้อที่เป็นปัญหามากคือ การขาดแคลนงบประมาณในการซ่อมแซมอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุดทรุดโทรม และการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในด้านธุรการและการเงิน

2.3 ด้านบุคลากร พบว่ามีปัญหาส่วนรวมอยู่ในระดับน้อยกับไม่มีปัญหาข้อที่เป็นปัญหามากคือ โรงเรียนไม่ได้ครูตามที่ต้องการ เพราะไม่ได้มีส่วนร่วมในการคัดเลือกและความเพียงพอของครูในการปฏิบัติงาน

2.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน พบว่ามีปัญหาส่วนรวมจากงานวิจัยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีวัตถุประสงค์ให้ความรู้ความสามารถ อ่านออกเขียนได้ พัฒนาคุณภาพชีวิตและเยาวชนในท้องถิ่น ทูรกันดาร สภาพของโรงเรียนห่างไกลคมนาคม ท้องถิ่นทุรกันดาร ครูขาดความรู้ ความชำนาญ การสอน ครูไม่เพียงพอ แต่ครูเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมในชุมชนโดยเฉพาะด้านการเกษตร และรักษาพยาบาล นักเรียนขาดโรงเรียนบ่อข ต้องช่วยผู้ปกครองทำงาน อยู่ห่างไกลโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน สภาพยากจน ขาดแคลนงบประมาณการซ่อมแซมอาคารเรียน สื่อการเรียน วัสดุอุปกรณ์และคู่มือครู อาคารเรียนชั่วคราว

3.3 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนกับการใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ในการจัดการเรียน

การสอน

ในปี 2513 ทองใบ สายพรหมา ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาเรื่องวัสดุทัศนูปกรณ์ในโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดนเขต 5" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับวัสดุทัศนูปกรณ์ในโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดน เขต 5 ในด้านการจัดหา การเลือก การให้บริการ การบริการ และอุปสรรค กลุ่มตัวอย่างประชากรเป็นครูที่สอนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน เขต 5 ทุกคน จำนวน 128 คน จากโรงเรียนทั้งหมด 56 โรงเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าสถิติ ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่าปัญหาสำคัญของวัสดุทัศนูปกรณ์ในโรงเรียนชาวเขาของตำรวจตระเวนชายแดน ได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ อาคารเรียนไม่สะดวกที่จะใช้และเก็บรักษาอุปกรณ์การสอน ขาดเครื่องมือและวัสดุสิ้นเปลืองสำหรับมาผลิต ตัวครูไม่มีความรู้ความชำนาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ และยังไม่สามารถผลิตขึ้นใช้เองได้ ดังนั้นครูจึงมีความต้องการให้ผู้บริหาร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สนับสนุนและให้ครูมีความรู้ในการผลิตและการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน ช่วยจัดหาวัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูป จัดหาวัสดุสิ้นเปลืองและเครื่องมือสำหรับผลิตอุปกรณ์การสอนขึ้นใช้ตามความต้องการของครู เพื่อจะได้ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อนึ่งในการเรียนการสอนชาวเขาซึ่งพูดภาษาไทยไม่ได้นั้น ครูโรงเรียนชาวเขาได้ยืนยันว่า วัสดุทัศนูปกรณ์ได้มีส่วนช่วยการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ ได้รับความสนใจ เกิดความสนุกในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปกรณ์การสอนวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เป็นอุปกรณ์การสอนที่ครูโรงเรียนชาวเขาต้องการเพื่อช่วยให้การเรียนสัมฤทธิ์ผลยิ่งขึ้น

ในปี 2524 ร้อยตำรวจเอก บำเพ็ญ โทตะประคู้ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "สถานภาพวัสดุทัศนูปกรณ์ของโรงเรียนชาวเขาและประชาชนไกลคมนาคม สังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนในประเทศไทย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สถานภาพวัสดุทัศนูปกรณ์ของโรงเรียนชาวเขา และประชาชนไกลคมนาคม สังกัดกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนในประเทศไทยและศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพวัสดุทัศนูปกรณ์ เพื่อจะได้เสนอแนวในการแก้ไขปรับปรุงกลุ่มประชากรที่ใช้คือ ครูตำรวจตระเวนชายแดนทั่วประเทศ จำนวน 464 คน เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิตและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ครูตำรวจตระเวนชายแดนได้รับการสนับสนุนวัสดุทัศนูปกรณ์

จากหน่วยราชการ สถาบัน องค์การหรือมูลนิธิต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ นอกนั้นก็ได้จากหน่วยเหนือ คือ กองกำกับการเขต ครู-นักเรียน ช่วยกันสร้างขึ้น ผู้ปกครองนักเรียนได้บริจาคให้บ้าง แต่ การซื้อด้วยเงินของโรงเรียนมีน้อยเพราะทางโรงเรียนโดยครูและนักเรียนจะพยายามช่วยกันจัด หามา ซึ่งเป็นภาระพึ่งตนเองก่อนแล้วจึงบอกให้ทางหน่วยเหนือจัดซื้อให้ บางครั้งก็เรียกรายเงินจาก ครูในโรงเรียนไปซื้อ

การพิจารณาเลือกวัสดุทัศนูปกรณ์เพื่อนำมาใช้ประกอบการสอนนั้น ครูตำรวจ ตระเวนชายแดนพิจารณาเลือกอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่สอนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของบทเรียนโดยทางกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน และกองกำกับการเขตเป็นผู้เลือกซื้อ และจัดหาให้เป็นส่วนใหญ่ บางครั้งครูตำรวจตระเวนชายแดนก็จะติดต่อขอซื้อวัสดุทัศนูปกรณ์จาก แหล่งอื่นหรือหน่วยงานใกล้เคียง

สำหรับผลที่นักเรียนได้รับจากการเรียนการสอนโดยใช้วัสดุทัศนูปกรณ์นั้น พบว่า นักเรียนมีความกระตือรือร้นในบทเรียนดี และมีความสนใจต่ออุปกรณ์การสอน ทำให้การสอนใน ชั่วโมงนั้นได้ผลดี และนักเรียนมีความเข้าใจในบทเรียนมากที่สุด

ส่วนด้านทัศนคติและความสนใจของครูตำรวจตระเวนชายแดนที่มีต่อวัสดุทัศน- ูปกรณ์นั้น พบว่า ครูตำรวจตระเวนชายแดนสนใจและชอบใช้วัสดุทัศนูปกรณ์มากเพราะเห็นว่ามี ความสำคัญและมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอน แต่บางโอกาสครูที่ไม่ชอบใช้วัสดุทัศนูปกรณ์เพราะ ว่าไม่มีอุปกรณ์ที่ตนต้องการ รวมทั้งสภาพห้องเรียนก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้อุปกรณ์ด้วย

ปัญหา-อุปสรรคเกี่ยวกับการใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ที่ครูตำรวจตระเวนชายแดนได้รับ คือ ส่วนใหญ่ขาดการสนับสนุนทางการเงินจากโรงเรียนหรือหน่วยเหนือซึ่งไม่มีงบประมาณสำหรับ งานด้านวัสดุทัศนศึกษา และขาดการสนับสนุนทางด้านกำลังใจจากผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ใหญ่ ขึ้นสูง แต่ไม่มีปัญหาสำหรับการขอความสนับสนุนจากเพื่อนครูด้วยกัน

สำหรับการเปรียบเทียบสถานภาพวัสดุทัศนูปกรณ์ในแต่ละกองกำกับการตำรวจ ตระเวนชายแดนเขตพบว่า ทุกเขตอยู่ในช่วงของเกณฑ์ปกติ ณ ค่าเฉลี่ยแห่งความเชื่อมั่นร้อยละ 90 จึงไม่แตกต่างกันในแต่ละกองกำกับการเขต

จากงานวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงสภาพวัสดุทัศนูปกรณ์ของโรงเรียนตำรวจ ตระเวนชายแดนที่ผ่านมาได้รับการสนับสนุนจากหน่วยราชการ สถาบัน องค์การหรือมูลนิธิ ต่าง ๆ เป็นส่วนใหญ่ นอกนั้นก็ได้จากหน่วยเหนือคือ กองกำกับการเขต ครู-นักเรียนช่วยกัน

สร้างขึ้น ครูจัดซื้อเอง ผู้ปกครองนักเรียนบริจาคให้บ้าง และปัญหาสำคัญได้แก่ การขาดแคลนงบประมาณ อาคารเรียนไม่สะดวกที่จะใช้และเก็บรักษาอุปกรณ์การสอน ขาดเครื่องมือและวัสดุสิ้นเปลืองสำหรับมาผลิต ตัวครูไม่มีความรู้ความชำนาญในการใช้วัสดุอุปกรณ์ และยังไม่สามารถผลิตขึ้นใช้เอง ดังนั้นครูมีความต้องการให้ผู้บริหารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้สนับสนุนและให้ครูมีความรู้ในการผลิต และการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน ช่วยจัดหาวัสดุอุปกรณ์สำเร็จรูป จัดหาวัสดุสิ้นเปลืองและเครื่องมือสำหรับผลิตอุปกรณ์การสอนขึ้นใช้ตามความต้องการของครู ครูมีการพิจารณาเลือกวัสดุที่สนูปกรณ์เหมาะสมกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ ผลนักเรียนได้รับจากการเรียนการสอน ใช้วัสดุที่สนูปกรณ์นั้นพบว่า นักเรียนมีความตั้งใจ สนใจ เข้าใจในบทเรียน ทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ที่สาคคัญคือครูมีความสนใจและเห็นความสำคัญของการใช้วัสดุที่สนูปกรณ์ว่ามีประโยชน์ต่อการเรียน และในแต่ละกองกำกับการเขตไม่มีความแตกต่างกัน

3.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเรียนของนักเรียนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน

ในปี 2534 พันตำรวจโท พีระ พุ่มพิเชษฐ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ในเขตกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน 2. ปัจจัยด้านตัวนักเรียนด้านโรงเรียนและด้านสภาพแวดล้อมทางบ้านของนักเรียนที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มประชากรคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และครูผู้สอนโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนในเขตกองบังคับการตำรวจตระเวนชายแดนภาค 1 และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นบันได ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตอยู่ในเกณฑ์คะแนนเฉลี่ย 23.53 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 50.07 และตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีจำนวน 3 ตัวแปร ได้แก่ ประสบการณ์การสอนของครู ความเป็นผู้นำทางวิชาการของครูใหญ่และความคาดหวังของนักเรียน เมื่อจบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตัวแปรอิสระเหล่านี้ ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตได้ร้อยละ 23.51 ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากงานวิจัยดังกล่าว พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาที่ 6 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตอยู่ในเกณฑ์เฉลี่ย 23.53 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 50.07 และตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่อการเรียน ได้แก่ ประสบการณ์การสอนของครู ความเป็นผู้นำทางวิชาการของครูใหญ่และความคาดหวังของนักเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย